

---

28 դեկտեմբերի, 2022թ., Վաղարշապատ

Կարծիք թիվ GEN-ARM/377/2020

ԿԱՐԾԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ «ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳ» ՕՐԵՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սույն կարծիքի պատրաստմանը մասնակցության ունենալու և ներկայացված մտքերը իրավունքների և իրավական հարցերով միջազգային վորձազեղումներին, էլ իսկ թմարը և կիսով սպառնալիքները անհանդիմանաբար սպառնալիքներով կլ ընդհանրապես չեն ընդունվում:

Հիմնված է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» ՀՀ օրենքի ոչ ապշտունական անգլերեն թարգմանության վրա

ԵԱԿ ժողովրդավարական հաստատված ուժերի և մարդու իրավունքների
գրասենյակ

Ul. Miodowa 10, PL-00-251 Warsaw

Քեռ.՝ +48 22 520 06 00, ֆաքս.՝ +48 22 520 0605

www.legislationline.org

ՀԱՍՏՈՏԱԳԻՐ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ի սկզբանե հարկ է նշել, որ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (այսուհետ՝ «Կանոնակարգ») և «Ազգային ժողովի սջխառակարգը» համապարփակ փաստաթղթեր են. առաջինում ներառված են 2016 թվականին ԺԲԲԳ-ի կողմից Կանոնակարգ օրենքի նախագծի ու սույն աստիճանի վրա նախատեսված հանձնարարականները:¹ Նախան Ազգային ժողովի սջխառանքի համար պոյ ու նախագի թախանցիկ ու փոխակերպիչ միջակայ ը ստեղծել ն է:

Ահանույն ժամանակ, տալիորույ ուն է ստեղծվում, որ Կանոնակարգը, որոշ դեպքերում, չախագանց մանրակրկիտ և միտված է գերկարգալորման և չի ընձեռում խորհրդարանի և գործադրի միջև իշխանույն ան ալելի լ ալ հալաարակշույ ունը բարել ալել ու հնարալորույ ուն: Կանոնակարգը կարելի է լրալակել օրինաստեղծ և մյ ուս՝ վերստակողական ու ներկայ սցուցական կարևոր գործաույ թևերի իրականացման գործընթացում Ազգային ժողովի և նրամարմինների ալելի սկանաու դերակատարումը երսջխալորել ու նախանկով:

Ի լրումն վերը նշվածի՝ ԺԲԲԳ-ը հետևյալ հիմնական հանձնարարականներն է ներկայ սցում մարդու իրալու նքների և ժողովրդակարական կաաալարման միջազգային չալորոշիչների ու հանձնարարականների ախանջների, ինչախ նաև ԵԲԿ մարդկային հարթույն ունում հանձնաույն ու նների լիարժեք կատարումն աախուվել ու նախանկով:

Ա Արիանու ը ա մալբ.

1. Դիտարկել Կանոնակարգը կանոնալոր հաճախականույն ալբ վերանայել ու և դրանում փոփոխույն ու ններ ու լրացումներ առաջարկել ու կաուցակարգի ներդրման հնարալորույ ունը [18-րդ ապրբ.],

Բ. աախուվել գեղերային հալաարույն ան և բազմազանույն ան նկատաու մների ներաու մը Կանոնակարգում և Աջխառակարգում, ներաու ով կոնկրետորույ թևեր.

¹ Տե՛ս ԺԲԲԳ, [Կարծիք Ազգային ժողովի կանոնակարգ ՀՀ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյալ](#), 2 դեկտեմբերի, 2016թ.:

1. համոզվել, որ գեներալային հավասարակշռության ասիական և բազմազանության անկատարությունները հաշվի են առնվել Լեզգային ժողովի նախագահի կամ նախագահի սեղակալների, հանձնաժողովների անդամների և հաշվիչ հանձնախմբի անդամների կազմակերպության գործընթացում [30-րդ և 43-րդ պարբ.],
2. նախատեսել պարզամաղձի կողմից իրենց պարտականությաններն առանց նախապայմանների իրականացնելու և Լեզգային կամ էթնիկ ծախսն, հոգևոր կամ կրոնական, հաշմանդամություն, սեռական պարկանելություն, գեներալային ինքնություն, քաղաքական կարծիքի կամ այլ հիմքով խտրականության և ևսից, ունեցողություն և ևսից կամ բռնություն և ևսից գերծ մնալու ասիական [25-րդ պարբ.],
3. Կանոնակարգ օրենքում հստակ հասկորոշել կանանց նկատմամբ սեռական կամ որևէ այլ սեռական ունեցողություն կամ բռնություն հավասարազոր վարքագծային դրսևորությունները կամ գործողությունները, որոնք պոզել վաժ են թե՛ այլ պարզամաղձի, թե՛ խորհրդարանի ստիանակազմի անդամների նկատմամբ, ինչ պես նաև այլ սարի իսխու ունեցողի համար պարտաիջոցները և հետևանքները [26-րդ պարբ.],
4. Զյլ աստանի Զանրապետություն «Լեզգային ժողովի կանոնակարգ» օրենքում կամ ոլ որտային քաղաքականություն այլ փաստագրելում նախատեսել բողոքների քննություն արդ ունալետն անկարկառուցակարգ, որը կիրառելի է կլ ինի թե՛ պարզամաղձի, թե՛ ստիանակազմի անդամների նկատմամբ [26-րդ պարբ.],

Գ վերանայել իրատ վերջնաառականները, որոնք սահմանված են ժամանակավոր և քննիչ հանձնաժողովների համար [49-րդ պարբ.],

Դ վերանայել և վերակազմակերպել օրինատեղծ գործընթացում գործադիր և օրենսդիր ճյ ուղերի լ իսդրություն ունեցող բաժանումը՝ Կառավարության նկատմամբ Լեզգային ժողովի անկարկառություն ունը մեծացնելու նախարարով [73-րդ պարբ.],

Ե ապիովել, որպեսզի ոչ թե կիսատարգրով, այլ Կանոնակարգով սահմանվի կարգավորման սղբեցություն ան գնատարման իրականացման ասիական՝ օրենքների և այլ իրավական ակտերի, ինչ պես նաև գեներալային հարցերի, բազմազանության և, մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի վրա օրենսդրական նախագծի հնարավոր սղբեցություն ունը պարզելու համար, միաժամանակ սահմանել ով օրենսդրական նախագիծն այլ օրենքների և իրավական ակտերի հետ անհամարելելի համարելու մասին ստիանակազմի եզրակացություն և հետևանքները [77-րդ և 83-րդ պարբ.],

2 Կանոնակարգում պատճառ էլ , որ օրենքի ընդունման պատճառով ընթացակարգի կիրառումը բացառությամբ ունի է՝ հիմնված որոշակի և նախապես սահմանված չափանիշների վրա միևնույն և ժամանակ Կառավարության ունից կամ օրենսդրական նախաձեռնության անհեղինակ հանդիսացող այլ մարմիններից ավանջելով հիմնավորել պատճառով ընթացակարգերի անհրաժեշտության ունի [92-րդ պարբ.],

Ե. վերանայել հանձնաժողովներում այն օրենսդրական նախագծերի քննարկման շուրջ սահմանափակումների վերաբերյալ ներկայիս մոտեցումները, որոնք Կառավարության բացառիկ իրավասության ունեցող շրջանակներում են, և հավասարակշռության ունի գտնել Կառավարության բացառիկ կարգավորման շրջանակի ու ներկայիս ժողովի վերահսկողական դերի միջև [104-րդ պարբ.] և

Ը դիտարկել ընդունված օրենսդրության հանձնաժողովների մակարդակում հետօրենսդրական գնահատման ավելի իրատեսակով մշակել ու հարցը և համապատասխան լրացումը կատարել Կանոնակարգ օրենքի 122-րդ հոդվածում [123-րդ պարբ.]:

ԺՐԻԳՆ ԵՐԿ մասնակց երկրներում ԵՐԿ մարդկային հարթության հանձնառության ունեցող կառուցմանը նպաստել ու իր մանրամասն շրջանակներում, ըստ ավանջի, ուսումնասիրում է օրենսդրական նախագծերն ու գործող օրենսդրության ունի՝ օժանդակել ու այդ երկրների կողմից մարդու իրավունքների միջազգային չափորոշիչների և ԵՐԿ հանձնառության ունեցող կառուցմանն ու սրահարցել ու բարելավման ու դրված կրոնկրտա առաջարկության ունեցող:

ԲՈՎԱՆՈՎԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՆԵՐՎՃՈՒԹՅՈՒՆ	7
II. ԾՈՐՉԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԳԸ	8
III. ՁԵՐՈՒԹՅՈՒԹՅՈՒՆ	9
1. Միջազգային և տարածաշրջանային չափորոշիչներ և ԵԱԿ հանձնառու թյ ու ններ	9
2. Պատմական ակնարկ և ընդհանուր դիտարկումներ.....	11
3. Ազգային ժողովի մարմինները	13
3.1. Պատգամավորները.....	13
3.2. Ազգային ժողովի նախագահը և նրա անդամակալները.....	16
3.3. Խմբակցու թյ ու նները.....	18
3.4. Ազգային ժողովի հանձնաժողովները.....	20
4. Նստաշրջաններ և նիստեր.....	25
5. Օրենսդրական գործընթացը	29
5.1. Ընդհանուր ընթացակարգային հարցեր	30
5.2. Անհետնագելի նախագծերը.....	35
5.3. Օրենքի նախագծի առաջին ընթացքում ընկառնական ընթացակարգը.....	38
6. Խորհրդարանական վերահսկողութ թյ ու ն.....	41
6.1. Խմբակցութ ու նների հարցամիտումներն ու ղղված Կառավարութ անը	42
6.2. Աշտական հանձնաժողովների Խորհրդարանական վերահսկողութ թյ ու նը	43
6.3. Բնարկումները և իստումնար նիստում.....	45
7. Եզրախակիչ նկատառումներ	46

Չալել վան 1. Չայ աատնի Չանրաաբտում թյ ան Ազգային ժողովի կանոնակարգ

Չալել վան 2. Չայ աատնի Չանրաաբտում թյ ան Ազգային ժողովի սշխատակարգ

I. ԱՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. 2019 թ. սեպտեմբերի 12-ին Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի Պետական-իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահը հրավիրել է ԵԱԿԿ ժողովրդավարական հաստատության ուժերի և մարդու իրավունքների գրասենյակին (այսուհետ՝ «ԺԱԳ»)՝ Հայաստանի Հանրապետության ուժերի օրինաստեղծ գործընթացի թարմ գնահատում պարտադիր ու: Հրավերում ներառված էր նաև «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի և «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի (այսուհետ՝ «Կանոնակարգ») իրավական փորձաքննության ուժերի անցկացումը:
2. Դիմումին ի պատահան՝ 2019 թ. սեպտեմբերի 27-ին ԺԱԳ-ը հաստատել է մարդու իրավունքների և ժողովրդավարական կառավարման միջազգային չափորոշիչներին և ԵԱԿԿ մարդկային հարթության հանձնառության ուժերին կանոնակարգի համապատասխանության վերաբերյալ, ի թիվս այլոց, իրավական կարծիքով հանդես գալու Գրասենյակի պարտականությունը ուժերը:²
3. Առկա կարծիքը պարտադիր է ի պատահան վերոնշյալ ինդիկատորները: ԺԱԳ-ը վերլուծության ուժերը կատարել է ԵԱԿԿ մասնակից երկրներին՝ ԵԱԿԿ մարդկային հարթության հիմնական հանձնառության ուժերի կատարման գործում սքսկցելու իր մանրամասն շրջանակներում:³
4. 2016 թվականին ԺԱԳ-ն ուսումնասիրել է Ազգային ժողովի կանոնակարգի՝ այն ժամանակ նախագծային տարբերակի I-III և V մատերը և Լեհաստանի կարգը⁴: Այս իրավական փորձաքննության ուժերը վերաբերում է 2016 թ. ընդունված կանոնակարգին՝ 2022 թ. հոկտեմբերի 26-ին ընդունված փոփոխության ուժերով:⁵ Պաշտպանությունների վարչության Երկրակառուցման նորմերին (վարչական/Երկրակառուցման, շատերի բախմանը կամ հակակոռուպցիոն միջոցառումներին վերաբերող և խորհրդարանի համապատասխան հանձնաժողովների գործունեության ուժերի հանդիսացող հարցերի մանրամասն գնահատումը սույն կարծիքի առարկան է: Ասկարել ի Ե գնահատել առանձին կարծիքով՝ համապատասխան ինդիկատորների հիմքով:

² ԵԱԿԿ/ԵԱԿԿ [ԵԱԿԿ մարդկային հարթության համաժողովի մոսկովյան հանդիպման փաստաթուղթ](#), 1991 թ. հոկտեմբերի 3, կետ 18.1:

³ Հարկապես, ԵԱԿԿ [ԵԱԿԿ մարդկային հարթության համաժողովի մոսկովյան հանդիպման փաստաթուղթ](#), 1991 թ. հոկտեմբերի 3, կետ 18.1, որը պահանջում է, որ օրենսդրության ուժերը ընդունվի «բաց գործընթացի սրտի ուժերում՝ սրտացույցով ու մարդկանց կամքն՝ ուղղակիորեն կամ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով»: ԵԱԿԿ մասնակից երկրները նաև պարտավորվում են ապահովել, որ օրենսդրության ուժերը «ընդունվի հրապարակային ընթացակարգով և (որ) օրենսդրական կարգավորումները հրապարակվեն, ինչը կլինի դրանք կիրառելիության պայման» ([1990 Կոնվենացիան փաստաթուղթ](#), կետ 5.8):

⁴ [ԵԱԿԿ/ԺԱԳ կարծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյալ, 2016 թ. դեկտեմբերի 2](#):

⁵ Տե՛ս <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5711>

II. ՓՈՐՁԱԳՐՆԵՐԻ ԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

5. Կարծիքը վերաբերում է Կանոնակարգի միայն I-III և V մասերին: Կ ս սահմանափակման ապր մանկերում սույն Կարծիքը չի հանդիսանում ԳՅ Ազգային ժողովի սշխատանքը կարգավորող ողջ օրենսդրական ու ինստիտուցիոնալ դաշտի կամ Զայ աստանում օրենսդրական գործընթացների լիպոժեք ու համակողմանի փորձաքննության ուն: Կ ն հարկ է ընթերցել «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ԳՅ օրենքի⁶ վերաբերյալ ԺԱԲԳ-ի կարծիքի, ինչպես նաև Զայ աստանում օրենսդրական գործընթացների առաջիկա գնահատման գեկույ ցի հետ միասին:⁷
6. Կարծիքում բարձրացված են մի շարք առանցքային հարցեր և ներկայացված են մտահոգիչ ու ղղղության ունները: Զակիրճության նկատառումներով՝ Կարծիքը հիմնականում անդրադառնում է օրենսդրական փոփոխության ուններ կամ լրամշակումներ ափսանջող ու ղղղության ուններին, այլ ոչ թե դրական կողմերին: Աերկայացված առաջարկության ունների հիմքում ընկած են միջազգային չափորոշիչները, իրավաբան նորմերը և խորհրդարանական ու սահմանադրական սշխատակարգերը, ինչպես նաև ԵԱԿ մարդկային հարթության անհնաառության ունները: Կարծիքում ըստ անհրաժեշտության ընդգծված են նաև ԵԱԿ մասնակից երկրների լավ սշխատակարգերը սոյալ ոլորտում: Աերաբանական օրենքներին և իրավական ակտերին անդրադառնալ իս ԺԱԲԳ չի ջատագովում որևէ կոնկրետերկրի մոդել . փոխադերը ԺԱԲԳ իստակ սերդեկատվության ուն է ներկայացնում համապատասխան միջազգային չափորոշիչների վերաբերյալ՝ նկատառելով, թե դրանք գործնականում ինչպես են ներդրված ներաբանական օրենքներում: Ցանկացած երկրի օրինակին աբաք է մոտենալ վերաափող մոլ, քանի որ դակաող է կիրառել ի չլ ինել մեկ այլ երկրում, և այդ օրինակները միջտաբաք է դիտարկել ներաբանական ինստիտուցիոնալ և օրենսդրական դաշտի, սոյալ երկրի իրավիճակի և քաղաքական մշակույթի համաբերաում:
7. Անև՝ Կանանց նկատմաբ իարականության ան բոլոր ճների վերացման մասին կոնվենցիային⁸ (այ սուևետն՝ «ԿԲԶ») և Գեներային հավասարության իթանման ԵԱԿ 2004թ գործողության ունների ծրագրին ու ԵԱԿ գործողության ուններում, ծրագրերում ու նախագծերում գեներային հավասարության ան հայեցակերպերի ներառման

⁶ Առաջիկա հասնելի է լինել ու https://legislationline.org/legal-reviews?q=lang%3Aen%2Csort%3Apublication_date%2Ccountry%3A3%2Cpage%3A1%2Ctype_main%3A44 կայքում:

⁷ Աեկույ ցը իրաաբարկվել ու է <https://legislationline.org/assessments> կայքում:

⁸ Տե՛ս Կանանց նկատմաբ իարականության ան բոլոր ճների վերացման մասին ԱԿ-ի կոնվենցիան (այ սուևետն՝ «ԿԲԶ»), որը Գ իալիոր սասաբլ ենն ընդունել է 1979 թ դեկտեմբերի 18-ի թիվ 34/180 որոշմաբ: Զայ աստանի Զանրաբաբաբության ունը կոնվենցիային միացել է 1993 թ սեպտեմբերի 13-ին:

հանձնառուի ունեւորին համապատասխան՝ Կարծիքում ըստ անհրաժեշտութեան ան ներառված է գենդերային հավասարութիւնը ան⁹ ու բազմազանութիւնը ան¹⁰ մոտեցումը:

8. Սույն Կարծիքը հիմնված է Լեզուային ժողովի Կանոնակարգի (ներառյալ փոփոխութիւնները) և Էջիտմանակարգի ոչ պաշտօնական անգլ Երէն թարգմանութիւնը ան վրայ որը կատարվել է ՔՐԲԳԻ պարտերով և կցված է սույն և փաստաթղթին որպէս հավելված: Կարծիքը հասանելի է նաև հայ Երէնով: Ահամապատասխանութիւն ունեւորի դեպքում գերակայ ում է անգլ Երէն տարբերակը:
9. Վերոնշյալ ի համառոտում ՔՐԲԳԻ ցանկանում է նշել, որ սույն և Կարծիքը չի խնայում, որպէսզի ՔՐԲԳԻ ասպայ ում գրավոր կամ բանավոր լրացուցիչ առաջարկութիւններ կամ նկատառումներ ձևակերպի Լեզուային ժողովի գործունեութիւնը ունը կարգավորող օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ դաշտին վերաբերող իրավական ակտերի կամ օրենքների կամ Հայ աստանում ընթացող օրենսդրական գործընթացի վերաբերյալ:

III. ԳԵՆԴԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. ՄԻՋԱԶԱՅԻՆ ԵՎ ՏԱՐԱԾԱԵՐՁԱՆԱՅԻՆ ՉԱՌՈՐՈՇԻՉՆԵՐ ԵՎ ԵԼՔԿ ՀԱՆՁՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

10. Ինչպէս նշվել է, սույն և Կարծիքը կազմվել է մտորու իրավունքների և ժողովրդավարական կառավարման միջազգային չափորոշիչների ու հանձնարարականների, ինչպէս նաև ԵԼՔԿ մտորկային հարթութիւն ունում հանձնառութիւն ունեւորի լույսի ներքո: Զետապար, հարկ է վերհիշել, որ ԱԿԻ մտորու իրավունքների հանձնաժողովն իր թիվ 25 (1996) ընդհանուր մեկնաբանութիւն ամբ պոճանադրել է, որ ակտական գործերը վարել ուն մասնակցել ու իրավունքը, ընտրական իրավունքը և հավասարութիւն ան ընդհանուր սպի մաններով ակտական ծառայութիւն ուն մննել ու իրավունքը, որն ամրապրված է Բաղաքացիական և քաղաքական

⁹ Տ՛ և ԵԼՔԿԻ Գենդերային հավասարութիւն իջանման վերաբերյալ գործողութիւն ունեւորի ծրագիրը, ընդունվել է թիվ 14/04, MC.DEC/14/04 (2004) որոշմամբ, 32-րդ կետ

¹⁰ Սույն և Կարծիքի նախապատերով՝ «բազմազանութիւն ուն» հասկացութիւն ունը վերաբերում է նաև «էջիտմանակարգում բազմազանութիւն անը» (այսինքն՝ Լեզուային ժողովի մարմիններում և էջիտմանակարգում հասարակութիւն ան տարբեր խմբերի պողար ներկայ ացվածութիւն ուն՝ այնպիսի միջակարգում, որտեղ ճանաչ ում, հարգում և ողջամտութիւն ընդունում են տարբերութիւն ունեւորը՝ այս կերպնապատերով բոլ որ անդամների և էջիտմանակարգների ներուժի լիարժեք իրացմանը), ինչպէս նաև Լեզուային ժողովի ընթացակարգերում և գործել ակարգերում, ինչպէս նաև էջիտմանակարգի վերջնապող ունքներում բազմազանութիւն ան նկատառաբ հարգանքին և որպիսիսիտ սմանը: Ասէ ի կանխում էջիտմանքային միջակարգին ու էջիտմանքային կարգը վերաբերել ու և, ընդհանրապար, իր բոլ որ գործառույ թներն իրականացնել ու ընթացքում Լեզուային ժողովի կողմից բազմազանութիւն ան սլ նկատառումներն՝ ըստհամառոտսի նախապատերով ան և հնարավորութիւն ան հաշվի առնել ու հնարավորութիւն ունը:

իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի (ԲԲԽՄ)¹¹ 25-րդ հոդվածով, արհամարհում է, որ *լքադաքսցիները նաև մասնակցեն պետական գործերը վարել ունեն` իրենց ազդեցություն ունեն ունենալով մաքերի հրապարակային փոխանակության միջոցով*»<sup>12</sup> ԵՔԿ հանձնաժողովի անդամները արհամարհում է, որ օրենքներն ընդունվել են «բաց գործընթացի արդյունքում, որը կարտասի սի մարդկանց կարծիքն` ինչպես ուղղակիորեն, այնպես էլ ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով» և որ օրենսդրության ունեն «ընդունվի այդպիսի հրապարակային գործընթացի արդյունքում»¹³: Այնպես, Վենետիկի հանձնաժողովի հաստատած` օրենքի գերակայությունն ստուգվելու մասին արհամարհում է, որ օրենքների ընդունման գործընթացը արհամարհում է ինչպես թափանցիկ, հաշվետու, ներառական և ժողովրդավարական:¹⁴

11. ԵՔԿ մասնակից երկրները հաճախ պարտավորվել են աստիճանաբար անցնել քաղաքական կյանքում և պետական գործերում կանանց մասնակցությանն հավասար հնարավորություն ունենալու, հարգանք ազգային փոքրամասնությանն արհամարհում անձանց` պետական գործերին արդյունավետ մասնակցելու իրավունքների նկատմամբ, և հաճախ միջոցներ ձեռնարկել ռոմաների և սիլվիաների, հարկաբեկ ռոման և սիլվիա կանանց մասնակցությանն անցնելու քաղաքական կյանքին աստիճանաբար և «քայլեր ձեռնարկել հասարակական կյանքում [հաշմանդանություն ունեն ունեցող անձանց] ի հարժեք մասնակցությանն հավասար հնարավորություն ունենալու աստիճանաբար և այդ անձանց վերաբերող ոլորտներում որոշումների կայացմանը նրանց համարժեք մասնակցությանն անցնելու ուղղությամբ»: ԵՔԿ-ի ազգային փոքրամասնության անդամները հարգելով զԽԽԽ հանձնաժողովի (ԽԽԽ) *Բազմազան հասարակություն ունենալու ինտեգրման մասին Լյուքսեմբուրգի անդամների 2012 թ. Նշանակում* է, որ «բազմազանություն ունեն ժամանակակից բոլոր հասարակություն ունենալու և դրանց մաքր կազմող խմբերին բնորոշ հարկանիշ է» և առաջարկվում է, որ օրենսդրական ու ինստիտուցիոնալ կառուցվածքները թույլ տան ճանաչել, որ անհատական ինքնություն ունենալու կարող են լինել բազմազան, բազմաշերտ համալսարանային ու հարապակի շրջանային ժողովրդական գեներացիային հավասարության և բազմազանության նկատմամբ զգայուն ունեն ունեն ընդհանուր անցնելու օգտակար են միջազգային և տարածաշրջանային աստիճանաբար մշակված մի շարք աստիճանաբար բնույթ չկրող փաստաթղթեր, քանի որ դրանք ավելի գործնական բնույթ են և գործնական օրինակներ են պարունակում.¹⁵ այդպիսի փաստաթուղթ է, օրինակ, Կիջիորի դաշնային

¹¹ Բազմազանության և քաղաքական իրավունքների մասին ԱԿ-ի միջազգային դաշնագիր (այսուհետև` «ԲԲԽՄ»), որը ԱԿ-ի Գ խախտության անկողին է 1966 թ. դեկտեմբերի 16-ի թիվ 2200A (XXI) որոշմամբ: Զայ սասանի Զանախաբանություն ունեն ԲԲԽՄ-ին միացել է 1993 թ. հունիսի 23-ին:

¹² ԱԿ-ի մարդու իրավունքների հանձնաժողով, [Շտեյնբերգի մեկնաբանությունը ունեն թիվ 25](#), 1996, 8-րդ պարբ.:

¹³ ԵՔԿ, 1991 թ. հունվարի 1-ի փաստաթուղթ 18.1 պարբ., և ԵՔԿ Կոմիտեի փաստաթուղթ:

¹⁴ Եվրոպական հանձնաժողովը հանուն ժողովրդավարությանն անցնելու միջոցով, Եվրոպայի խորհուրդ (Վենետիկի հանձնաժողով), *Օրենքի գերակայությունն ստուգվելու* (2016), էջ 22 («Ա» բաժին, գլուխ 6): https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule_of_Law_Check_List.pdf:

¹⁵ Տե՛ս, օրինակ, ԺԼԲԳ [Յաշմանդանություն ունեն ունեցող անձանց քաղաքական մասնակցությանն անցնելու օրենք](#), 2019 թ., ներառյալ ստուգվելու, որի 110-117-րդ էջերը լրացուցիչ մանրամասներ են պարունակում, Կիջիորի դաշնային միություն ունեն (ՄԿՄ), *խորհրդարանի և ժողովրդավարությանն անցնելու քանակները դարձում է Լալ*

միութիւն (ՄԲ) 2017թ. գործողութիւնը ունենալու ծրագիրը գենդերազգայ ուն խորհրդարանների համար:¹⁶

2. ՊՆՏԱԿԱՆ ԱԿՏՆԵՐ ԵՎ ԸՆԴՅԱՆՈՒՐ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

12. ԶԶ Ազգային ժողովի գործող Կանոնակարգն ընդունվել է 2016 թվականին, նոր Աստիճակագրութիւն 2015 թ. հանրաքվեի միջոցով ընդունու միջ հետմ¹⁷, որով կառավարման կիսանստիճակական համակարգը փոխարինվեց խորհրդարանական համակարգով և կառավարութիւնը ունը աքսք է ունենա Ազգային ժողովի մեծամասնութիւն սըսակցութիւնը ունը: Աւլ և Կարծիքի կազմման սակի դրութիւն աքս ար և քսանմեկ անգամ փոփոխվել էր:¹⁸
13. Կանոնակարգը լրացնում է Ազգային ժողովի Զխատակարգը, որն ալելի մանրամասն է կարգավորում Ազգային ժողովի սըխատանքի սարքեր բարդորիչները: Գործող Զխատակարգն Ազգային ժողովի որոշման հաստատվել է 2016 թվականին և փոփոխութիւն է ենթարկվել մեկ անգամ` 2018 թ. ապրիլի 12-ին:¹⁹
14. Որակն «ժողովրդի ներկայ սցուցակական մարմին»` Ազգային ժողովը 2015 թ. Աստիճակագրութիւն համաձայն իրականացնում է օրենսդիր իշխանութիւնը ունը, վերահսկողութիւնը ուն է իրականացնում գործարար իշխանութիւնը սն նկատմանք, ընդունում է սքսական բլ ու ջեն (88-րդ հոդված), նաև ընտրում է երկրի նստիճակին (Աստիճակագրութիւն 125-րդ հոդված), վարչապետին (Աստիճակագրութիւն 149-րդ հոդված) և նշանակման համար ընտրում է մի շարք ար լ սարտնասար անձանց, ար դ թվում Աստիճակագրական դասարանի դասավորներին (Աստիճակագրութիւն 166-րդ հոդված):
15. Զայ սատանի Զանրասքսութիւնը Ազգային ժողովի Կանոնակարգը ունի «ստիճակագրական օրենքի» կարգավիճակ, որը Աստիճակագրութիւն 5-րդ հոդվածի համաձայն, օրենքի

սըխատակարգի ուղեցույց, 2006թ., Կըխորհրդարանական միութիւնը ուն և ԱԶԶ Բազմազանութիւնը ունը խորհրդարանում. Փորձամանութիւնը ունենալու և բնիկ ժողովուրդներին սկանչակ ուր լ ինել ը, 2010թ.: ՄԲ հանլ քըների սպ սաում բազմազանութիւն սն նկատմանք զգայ ունութիւն սն վերաբերլ ար լրացուցիչ սերեկութիւնը ունենը սք ս, օրինակ, սրոքստր Արա Զայ լրգի սըխատութիւնը ունում, [Յեկույց. Լալ խորհրդարան](#) (2015թ.): Տք ս նաև ՄԲ [Գործողութիւնը ունենալու ծրագիրը գենդերազգայ ուն խորհրդարանների համար](#) (2012թ. և 2017թ.):

¹⁶ ՄԲ [Գործողութիւնը ունենալու ծրագիրը գենդերազգայ ուն խորհրդարանների համար](#) (2012թ.), էջ 8-9, որսեր գենդերազգային խորհրդարանը ստիճակավում է որակն «... խորհրդարան, որն իր կազմում, կառուցվածքում, գործառլ թերում, մերթըներում և սըխատանքում սրճանքում է ինչ սքս սղասարդկանց, ար նսքս էլ կանանք կարիքներին ու հետսքրըութիւնը ունենալու: Գենդերազգային խորհրդարանները վերսցնում են կանանց լ իսրճեք մասնակցութիւնը սն ինչ ընդուներն ու դրական օրինակ կամ մորել են ծաայ ում հասարակութիւնը սն համար: Երանք սպիտակում են իրենց սըխատանքների ու ռետրոսների սրդ ունալետ գործարումն ի ջաստրովում գենդերային հալասարութիւնը սն: [...] Գենդերազգայ ուն խորհրդարանն, սը սսիտով, ժամանակակից խորհրդարան է, որը հասցեսարում և սրտսցոլ ում է ժամանակակից հասարակութիւնը սն` հալասարութիւնը սն սքիանջմութիւնը: Վերջիվերջո, սաալել ի սրդ ունալետ գործում և լ եգիսիմ խորհրդարան է:

¹⁷ Տք ս <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=arm>

¹⁸ Տք ս <<http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5711>>, 2022թ. հոկտեմբերի 26-ին Կարծիքի սակովման սակի դրութիւն աքս գործող փոփոխութիւնը ունենըով:

¹⁹ Տք ս <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5744&lang=arm#25.128>

կարգավիճակից բարձր է: Աստիճանագրության 103-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված է, որ սահմանադրական օրենքները, այդ թվում Կանոնակարգը, ընդունվում են Ազգային ժողովի բոլոր պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առավելագույն երեք հինգերորդով:

16. Տարբեր երկրներում խորհրդարանների կանոնակարգերի իրավական հիմքը տարբեր է:²⁰ Ինչպես նշված է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» օրենքի (այն ժամանակ) նախագծի վերաբերյալ ՔՄԳԻ 2016 թ. Կարծիքում (այսուհետ՝ «2016թ. Կարծիք»),²¹ դա ունի դրական և բացասական հետևանքներ. թեև Կանոնակարգի այս իրավական կարգավիճակն ապահովում է դրակիրառումը, ենթադրելի է, որ գործնականում սխալ է որ բավականին դժվար լինի որոշակի դրույթներ փոփոխելը կամ ճշգրտելը՝ խորհրդարանի նիստերի և նստաշրջանների սահուն ընթացքն ապահովելու առումով: Բայցևայնպես, 2016 թ. ուժի մեջ մտնելուց հետո Կանոնակարգում քսանմեկ անգամ փոփոխության են ենթարկվել, ինչը վկայում է, որ գործնականում փոփոխության են ենթարկվել ընդհանուր էակայնորեն կիրառելի:
17. Կանոնակարգում՝ սահմանադրական օրենքի կարգավիճակի պարճառով փոփոխության ունենալու կատարելու ճկունության մասին, թերևս, պարճառը, որ Ազգային ժողովի մարմիններին ու ընթացակարգերին վերաբերող մի շարք կարևոր հարցերի սկզբնաձև կարգավորվել են Ազգային ժողովի ընդունած Լճխառակարգով, այլ ոչ թե Կանոնակարգով (սե՛ս վերը՝ 13-րդ և ստորև՝ 77-րդ կետերը): Կինույն ժամանակ, ապառքոքսալ կերտով, 2016 թվականից ի վեր Լճխառակարգում ընդամենը մեկ անգամ է փոփոխության են ենթարկվել, թեև դա ենթադրաբար ավելի հեշտ սխալ է լինել: Կախված իրավիճակի զարգացումներից և ապագայում Կանոնակարգում փոփոխության ունենալու կատարելու անհրաժեշտության հիմք՝ այդ հնարավորության ունենալու և սարգելի և ավելի ու նախապես օգտակար կլինի Ազգային ժողովում քննարկում ծավալել Կանոնակարգի որոշ դրույթներում ձայների ապագ մեծամասնության ամբ փոփոխության ունենալու հնարավորության օգտակարության մն շուրջ, ինչն ավելի մեծ ճկունության են ենթարկելու աննշան որակված հարցերի կամ խորհրդարանական գործընթացներում անհրաժեշտ համարվող գործելակարգերի առնչության:
18. Զսջորդիվ արճանագրվում է, որ բացակայում է Կանոնակարգը արբերաբար վերանայման ենթարկելու և փոփոխության ունենալու առաքարկելու հստակ մեխանիզմ՝ հանճնաժողովի կամ այլ միջոցով: Այս ինդիորը սխալ է շարկել, որսբսզի Կանոնակարգի որոշակի մատերը փոփոխելու անհրաժեշտության են:

²⁰ Այ շարք երկրներում խորհրդարաններն ունեն սեփական կանոնակարգը՝ որոշմամբ ընդունելու լիազորության են: Այս գործալակարգին են հետևում մի շարք մասնակից երկրներ, այդ թվում՝ Կիսցյալ Թագավորության, Գերմանիան, Կանադան, Այլթան և այլն: Լեհաստանի խորհրդարանի կանոնակարգը իրավանորների ասփոնակարգության ունում իր կարգավիճակով Աստիճանագրության և շարքային օրենքի մեջտերում է: Իսայ իսայ ում Աստիճանագրության ամբ ամրագրված է, որ Խորհրդարանի (Պատգամավորների ապլատ և Անատ) կանոնակարգը, Աստիճանագրության ամբ ամրագրված սկզբունքների շրջանակներում, սահմանում է Խորհրդարանի երկու ապլ ամների գործունեության կարգը, խորհրդարանական մարմիններն ու ընթացակարգերը և ներքին կառուցվածքը: Պալատի և Անատի կանոնակարգերն առանճին և անկախ սեքստեր են, որոնց համապատասխան ապլ ամներն ընդունում և փոփոխում են անկախ

²¹ Տե՛ս ՔՄԳԻ Կարծիքը 33 Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաճիկների վերաբերյալ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 15-17-րդ կետեր:

բարձրաձայն վաղ փուլում և փոփոխության ունենալը կատարվեն փայտեթուղ՝ Կանոնակարգում փոփոխության ունենալի կատարման հաճախականության ունը նվազեցնելու նպատակով:²²

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՆԿԱՆ Ա

1. Դիտարկել Կանոնակարգը կանոնավոր հաճախականությամբ վերանայելու և որոշումներ փոփոխության ունը լրացումներ առաջարկելու կառուցակարգի ներդրման հնարավորությունները:

3. ԱՅԿՆԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆ

19. Կանոնակարգի 2-րդ բաժինը սպորտը ներկայում է ընդհանուր կարգավորումներ, որոնք ուղղված են Ազգային ժողովի պատգամավորների, նախագահի և նախագահի տեղակալների, ինչպես նաև խորհրդարանական հանձնաժողովների, խմբակցության ունենալի և Ազգային ժողովի խորհրդի իրավունքներն ու պարտականությունները:

3.1. Պարգևավորները

20. 3-րդ հոդվածով սահմանում է պատգամավորների իրավունքները, որոնք ինչպես նշված է 1-ին կետի 4-րդ և 5-րդ ենթակետերում, ներառում են Կառավարության անը գրավոր հարցեր ուղղելու և անբաժան մարմիններին բանավոր հարցեր ուղղելու իրավունքը: Դրական է, որ 119-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն, Կառավարության ան պատգամները տեղադրվում են Ազգային ժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում (ենթադրաբար հարցերի հետմեկտեղ, թեև դաչի մանրամասնվում):
21. Կինույն և ժամանակ, 119-րդ հոդվածի 3-րդ կետում սահմանված է, որ հարցեր ուղղելու և պատգամներ ստանալու կարգը սահմանվում է ԼՂՀառակարգով: ԼՂՀառակարգի II բաժնում նշված է Կառավարության անը բանավոր հարցեր ուղղելու կարգը, իսկ XVII բաժինը վերաբերում է խմբակցության ունենալի՝ Կառավարության ան ուղղված գրավոր հարցումների կարգին, այդուհանդերձ, ԼՂՀառակարգով չի նախատեսվում պատգամավորների կողմից Կառավարության անը գրավոր հարցեր ուղղելու կարգ: **Խորհուրդ է տրվում**

²² Օրինակ, **Իսպիայում** Կանոնակարգը նախատեսում է հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ այդ Կանոնակարգի փոփոխության ունը 16-րդ կանոնը նախատեսում է Կանոնակարգի հարցերով հանձնաժողով, որը փոփոխության կարգի ունեցող իրավանորմերի փոփոխման վերաբերյալ առաջարկության ունենալ է ներկայացնում պատգամավորների պաշտին: Իրավանորմերի և փոփոխության ունենալի ընդունման համար պահանջվում է խորհրդարանի ընդհանուր ձայնների բացարձակ մեծամասնության ունը:

համապատասխան լրացում կատարել Աշխատակարգում՝ ավելացնելով առանձին բաժին կամ հղում տպով առկա բաժիններին, օր.՝ XVII բաժնին:

22. Բացի այդ, 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի 11-րդ ենթակետով սահմանված է, որ պարզամալորներն իրավունք ունեն «*հարցումներով և առաջարկություներով ուղևորով դիմելի արտակամ և տեղական ինքնակառավարման մարմիններ և արտակամ պաշտոնյաներին*»: Ենթադրվում է, որ այս դրույթը վերաբերում է արտակամ մարմիններին, այլ ոչ թե կառավարող անը (քանի որ կառավարող անը հարցերի ուղղումը կարգավորվում է 1-ին կետի 4-րդ և 5-րդ ենթակետերով), սակայն դակարելի է մասնավորեցնել: Այդ դեպքերում կիրառվող ժամկետներն ու ընթացակարգը, ենթադրաբար, նման է կառավարող անը գրավոր հարցեր ուղղելու մասին 119-րդ հոդվածով նախատեսված ժամկետներին և ընթացակարգին, սակայն լավ կլինի, եթե սաավելի հստակ ամրագրում ստանահանոնակարգում: Արհամուր աամաբ, ցանկալի է վերանայել և հստակեցնել, թե պարզամալորներն ինչ միջոցներով կարող են տեղեկատվության ուն ստանալ արտակամ մարմինների և գերատեսչության ունների, օրինակ՝ Ոստիկանության, Ազգային անվտանգության ծաայության և Պեսական եկամուտների կոմիտեի ղեկավարներից: Արհամուր աամաբ, **այս մարմիններն ու գերատեսչության ունները հաշվետու չեն նախարարության ուններին և կառավարության ունից տարանջատված կառույցներ են**,²³ սակայն նրանց նկատմաբ արտք է ապահովել խորհրդարանական վերահսկողության ուն՝ 3-րդ հոդվածի 1-ին կետի 11-րդ ենթակետով սահմանված կարգով կամ որևէ այլ եղանակով:
23. Պարզամալորների պարտականության ունները սահմանված են անոնակարգի 4-րդ հոդվածով: Ի լրումն այս պարտականության ունների, որոնք պարզամալորին պարտավորեցնում են ապահանել պարզամալորական Էթիկայի կանոնները (1-ին կետի 4-րդ ենթակետ) և ապահովել պարզամալորական մանդատի մահամարեղելիության ան պահանջների կատարումը (1-ին կետի 5-րդ ենթակետ)՝ այդ կարգավորումը պարզամալորներին չի պարտադրում թախանցիկության ան/տեղեկատվության ան հրապարակման որևէ ապահանջ, ինչաբս նաև չի պարտահանում որոշակի հակակորուստի ուն դրույթներ, օրինակ՝ տեղեկատվության ուն բացահայտելու ապահանջ կամ նվեր կամ լավության ուն ստանալու սահմանափակում և այլն, ինչաբս նաև չի նախատեսում առանձին փաստաթուղթ, օրինակ՝ կարգաապահության ան/Էթիկայի կանոնաթիղթ,²⁴ որով համակողմանիորեն կկարգավորվեն այս հարցերը: Թեև նշված հարցերի մի մաը կարգավորվում է եկամուտների և գույքի հայ տարարարման և հակակորուստի միջոցառումների կամ ընդհանրաաբս պարզամալորական գործուներության անը վերաբերող այլ իրավական ակտերով, **հանձնարարվում է 4-րդ հոդվածում համապատասխան օրենսդրության անը հղում տալ**: Զարկ է նաև նշել, որ սույն Կրծիքը նաաան չուների մարդաաանալ վարքականոնին/Էթիկայի կանոնաթիղին վերաբերող հարցերին, շաների

²³ Անոնատրության ան 147-րդ հոդվածի համաայն կառավարող ունը կազմում են վարչաաբս, փոխաբս աաբերը և նախարարները:

²⁴ Այս հարցի առնության աբ տե ս Եվրոպայի խորհրդի՝ Կորուստիայի դեմ պարբարի երկրների իմի (GRECO) հանձնարարականները, <<https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680993e83>>:

բախանալու և հանկարծու սցիոն միջոցառումներին, որոնք կարող են առանձին կարծիքի առարկա հանդիսանալ :

24. 16-րդ հոդվածը ենթադրում է, որ պարզամալորական էթիկայի առաջնությունը պետք է քննարկվեն այդ նախադրյալ ստեղծված *ժամանակակից* հանձնաժողովում, որը քննարկում է իր իրավաբանական վերաբերման հարցը և եզրակացությունը ունի է ներկայից սցենար և Լեզայի ին ժողով (17-րդ հոդվածի 1-ին կետի 2-րդ ենթակետ)։ Հանձնաժողովի եզրակացությունը ունի է քննարկվում, այլ ստեղծվում է Լեզայի ին ժողովի աջակցության ինստիտուտի կազմում։ Պարզ է՝ եզրակացությունն հրապարակումը որևէ հետևանք ունենում է տվյալ պարզամալորի վրա թե ոչ։ Կանոնակարգը նաև չի մանրամասնում էթիկայի նորմերի խախտման հետևանքները։²⁵ Այ սահման, Կանոնակարգի համապատասխան կարգավորումներով պետք է ամրագրել էթիկայի կանոնների խախտման հետևանքները։
25. Բացի այդ, Կանոնակարգում չկա հստակ ձևակերպում և պարզամալորների կողմից, և ընդհանրապես խորականության անբացառելի մասին, ու այդ նախադրյալ պետք է լրացում կատարել, օրինակ՝ **Ներառել ով կարգավորում առ այն, որ պարզամալորները պետք է իրենց պարականության ունենալը կատարեն առանց նախապայմանների և չպետք է հրահրեն սզգային կամ էթնիկ, հոգևոր կամ կրոնական, հաշմանդամության, սեռի, գենդերային ինքնության, քաղաքական կարծիքի կամ այլ հիմքով խորականության ունի, հետաքրքրում կամ բռնության ունի։**
26. Նույն տրամաբանության ամբ, հաշվի առնելով տարբեր ուսումնասիրության ունենալը, որոնք վկայում են, որ խորհրդարաններում կանանց գերակշիռ մեծամասնության ունի ենթադրվում է (հոգեբանական կամ ֆիզիկական) բռնության ան՝²⁶ անհրաժեշտ է խորհրդարանական կանոններով կարգավորել սեռական և այլ սեռական ունիության ունի կամ բռնության ունի կին քաղաքական գործիչների նկատմամբ՝ խորհրդարանը դառնելով կանանց համար ապահով սեքսուալ ռիսկի, առաջարկվում է համապատասխան լրացում կատարել Կանոնակարգում՝ **հստակ սահմանել ով այն վարքագծերը և սրտքները, որոնք հանդիսանում են կանանց նկատմամբ սեռական կամ այլ սեռական ունիության ունի կամ բռնության ունի, որն արգելվում է ինչպես պարզամալորների, այնպես էլ խորհրդարանի սեքսուալիզմների նկատմամբ, և խախտումների դեպքում նախատեսել տուգանքներ և հետևանքներ։**²⁷ Կարևոր է նաև համապատասխան օրենսդրության ամբ, Կանոնակարգով կամ ՀՀ Լեզայի ին ժողովի այլ կարգավորմամբ **նախատեսել բողոքների**

²⁵ Կրաշելի էթիկայի կանոնների կարգավորությունն առաջնությունը հղում է կատարվում Կրաշելի խորհրդարանին, որն ընդունել է էթիկայի ոչ պարտադիր կանոնագիրք, որը, սակայն, լիարժեք չի ներդրվել, ինչի հետևանքով վաստակուղի չի օգտագործվել։ ՏՃ ս <<https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/98924.pdf>>, էջ 75:

²⁶ Օրինակ՝ Կիցի խորհրդարանական միության հետադրությունը ունի վկայում է, որ կին պարզամալորների 85.2 տոկոսը հոգեբանական բռնության ենթարկվել իրենց պարզամալորական մանդատի ժամկետում, իսկ 67.9 տոկոսը պարզամալորական մանդատի գործողության ժամկետում բազմաթիվ անգամ առնվել է սեռական բռնության անխտանքների։ ՏՃ ս IPU, *“Sexism, harassment and violence against women in parliaments in Europe”*, 2018թ.:

²⁷ ՕԼԻԳ *Սեքսիզմը ունիներ Հյուսիսային Ամերիկայի սզգային ժողովի մասին օրենքի և Կանոնակարգի վերաբերյալ* (2020թ.), 66-րդ կետ և IPU-ի *խորհրդարանում կանանց նկատմամբ սեքսիզմի, ունիության և բռնության վերաբերյալ ցուցանիշներ* 37-38-րդ էջեր, 2019թ.:

հասցեագրման արդյ ունակետ ու անկախ մեխանիզմ, որը կվերաբերի ինչ աֆս պաթամավորներին, այ նախ էլ աշխատակազմին, կլ ինի գաղտնի, կաճագանքի բողոքը ներկայ սցնողին, արդար կլ ինի բոլ որ կողմերի նկատմամբ և կլ ինի պատեհաժամ և հիմնված մանրամասն, անկողմնակալ ու համապարփակ քննու թջ ան վրա²⁸

27. Կանոնակարգը նաև կպորոլ է նախատեսել Ազգայ ին ժողովի ղեկավարի կամ աշխատակազմի ղեկավարի՝ աշխատանքայ ին գործու նետու թջ ան և մասնավոր կլ անքի հավասարակշռու թջ ան սապհովման կարգեր կամ միջոցառու մներ մշակել ու պարտականու թջ ու նը, ներառյ ալ ընտանեկան կլ անքի համար նախատավոր և ճկու ն աշխատանքայ ին ժամեր և համապատասխան պոտու ու թջ ու ններ (օրինակ՝ ծնողակազման սրճակու ու թջ կամ պարտադիր հայ թու թջ ան սրճակու ու թջ կամ ընտանեկան հարցերով սրճակու ու թջ) պաթամավորների և աշխատակազմի համար:²⁹

3.2. Ազգայ ին ժողովի նախագահը և նրաստեղակալ ները

28. Կանոնակարգի 3-րդ գլ ու իը վերաբերում է Ազգայ ին ժողովի նախագահին և նրաստեղակալ ներին: Կիճանագրվել է, որ թեև 5-րդ և 6-րդ հողվածները նկարագրում են նախագահի և նրա ստեղակալ ների իրավու նքներն ու պարտականու թջ ու նները, նրանց նշանակման կարգը սահմանված է Բաժին 6-ում՝ «Պշտու ու մ ընտրել ու, նշանակել ու, պշտու նապո անճանց լ իսգորու թջ ու նների դադարման, դադարեցման, հետկանչել ու, անվաստու թջ ու ն հայ տնել ու և պշտու նանկ անել ու մասին հարցեր»: Կ ս բաժինը վերաբերում է Ազգայ ին ժողովի պշտու ններում, ինչ աֆս նաև գործադիր և դառական իշխանու թջ ու նում բոլ որ սեսակի նշանակու մներին:
29. Ազգայ ին ժողովի առանճին պշտու նների, օրինակ՝ նախագահ, նախագահի ստեղակալ ներ, հանճնաժողովների նախագահներ, վերաբերյ ալ ողջ ստեղեկատվու թջ ու նը մեկ ստեղու մ համախաբել ու նապտակով հարկ է դիտարկել այ ս պշտու ններում նշանակման վերաբերյ ալ ստեղեկատվու թջ ու նը՝ այ դ պշտու ններն առաքինը հիշատակող գլ ու իներում ներառել ու հարցը: Նախագահի և նրաստեղակալ ների դեսքում դա3-րդ գլ ու ին է: Բաժին 6-ի բովանդակու թջ ու նը պարգաբանել ու նապտակով վերնագիրը կարել ի է վորիել՝ հստակեցնել ու, որ այ ն վերաբերում է գործադիր և դառական իշխանու թջ ան անդառների ընտրու թջ անը, պշտու ու մ նշանակմանը, լ իսգորու թջ ու նների դադարմանը, դադարեցմանը, հետ կանչմանը, անվաստու թջ ան ստու հայ տման ու պշտու նանկ անել ու ն:
30. Խրի ու ու թջ է սրվու մ նաև խբագրել 136-րդ և 137-րդ հողվածները, օրինակ, համապատասխան կեսերում ներառել ու գենդերայ ին հավասարու թջ ան սպհանջ կամ վկայ սկոչել ու խրականու թջ ան բացառման մասին օրենքը կամ այ լ

²⁸ Նու լ ն ստեղու մ՝ ԺԼԲԳ [Սեկնաբանու թջ ու ններ 3, ու սիսայ ին Ավեդոնիայ ի ազգայ ին ժողովի մասին օրենքի և Կանոնակարգի վերաբերյ ալ](#) (2020թ.), 66-րդ կետու (2019 [IPU ու դեգու լ թջ](#)) 42-43-րդ էջեր:

²⁹ Նու լ ն ստեղու մ՝ ԺԼԲԳ [Եկնաբանու թջ ու ններ](#), 59-60-րդ կետեր:

իրավանորմերով ամրագրված պարտավորույթ ունը: Այստեղ կարելի է ներառել կոնկրետ դրույ թներ առ այն, որ թեկնածու առաջադրել իս հարկ է հաաուկ ուշադրույթ ուն դարձնել գենդերային փոքրամասնույթ ան ներկայ սցուցիչ, հաշմանդամույթ ուն ունեցող և թերներկայ սցված խմբերի ներկայ սցուցիչ հանդիսացող պարզամալորներին` **Ազգային ժողովի նախագահի և նրա սեղակալների նշանակման գործընթացում տղամարդկանց և կանանց ներկայ սցվածույթ ան որոշակի հավասարակշռույթ ուն և տարբեր խմբերի համարժեք ներկայ սցվածույթ ուն ապահովել ու նախակով:**

31. 2020 թվականին փոփոխված Կանոնակարգի 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 13-րդ ենթակետի համաձայն, նախագահը նաև նշանակում և աքշտունից ազատում է Ազգային ժողովի աշխատակազմի ղեկավարին և նրա սեղակալներին: Ինչպես պողեն նշվել էր 2016թ. Կարծիքում,³⁰ այս իրավասույթ ունները, կարծես թե, նախագահին միանձնյ ահայ եցողույթ ուն են ընձեռում այս հարցերում: ցանկալի է, որ այդ հայ եցողույթ ունը ենթակալ ինի խորհրդարանի կողմից որոշակի ինստիտուցիոնալ վերանայման: Հնարավոր է, որ նման վերանայման գործառույթ պողեն իսկ գոյ ույթ ուն ունի, օրինակ, խորհրդի միջոցով, սակայն **Կանոնակարգը սխք է սահմանի այ դ գործառույթ թի շրջանակն ու դրահրականացման կարգը:**
32. Ել վերջիվերջո, վերահաստատել ով 2016 թ. Կարծիքում նշվածը,³¹ ո՛չ այս կարգալորումը, ո՛չ էլ Կանոնակարգի հոդվածները չեն նախատեսում Ազգային ժողովի նախագահի կամ խորհրդի կողմից` **Ազգային ժողովի ընդունած վերջնական ակտերի սեքստերի ճշգրտույթ ունը հալասել ու պարտականույթ ունը: Դա սխք է ամրագրել Կանոնակարգի որևէ մաում:**

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ Բ.

Կանոնակարգում և Աշխատակարգում ապահովել գենդերային հավասարույթ ան և բազմազանույթ ան ներառումը` նախատեսել ով հաաուկ դրույ թներ.

- համոզվել, որ գենդերային հավասարակշռույթ ան ափանջները և բազմազանույթ ան նկատառումները հաշվի են առնվում Ազգային ժողովի նախագահի և նրա սեղակալների, հանձնաժողովի անդամների և հաշվիչ հանձնաժողովի նշանակման գործընթացում,
- նախատեսել պարզամալորների կողմից իրենց պարտականույթ ուններն առանց նախաաքշտունքների իրականացնել ու ևազգային կամ էթնիկ ծաքման, հոգևոր կամ կրոնական, հաշմանդամույթ ան, սեռական պարկանել ույթ ան, գենդերային ինքնույթ ան, քաղաքական կարծիքի կամ այլ հիմքով խաղականույթ ունից, ունձգույթ ունից կամ բռնույթ ունից գերձ մաալ ու ափանջ,

³⁰ Տ՛ ս ԺԱԻԳԻ կարծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի կանոնակարգի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյ ալ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 29-րդ կես

³¹ Եույ ն սեղում` 2016թ. ԺԱԻԳ կարծիք, 28-րդ կես

- Կանոնակարգում հստակ նշել, որ կանանց նկատմամբ սեռական կամ այլ բնույթի ունեցողություն կամ բռնություն կամ հանդիսացող վարքագծերը և պոստերն պրագել վում են ինչպես պարզամալորների, այնպես էլ խորհրդարանի սջիասակազմի շրջանում, միսթանանակ սույ ժեր և պարթամիջոցներ նախարեսել ով այ դ իրակախախուլ մների համար,
- ԳԳ Ազգայ ին ժողովի կանոնակարգում կամ այլ ոլ որոսայ ին քաղաքակնություն ան վաստաթղթում նախարեսել բողոքների լ ուծման պող ունալետ ու անկախ մեխանիզմ, որը կկիրառվի ինչ պես պարզամալորների, այնպես էլ խորհրդարանի անձնակազմի նկատմամբ:

3.3. խմբակցությունները

- 33. Խորհրդարանական խմբակցությունների գործունեության ունը կարգավորվում է Կանոնակարգի 4-րդ գլխով: 7-րդ հոդվածով սահմանված է, որ խմբակցությունները ստեղծվում են նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանի բացման օրը: **Ինչպես առաջարկվել է 2016 թ. Կարծիքում,³² այ ս կարգավորումը պետք է մանավորեցնի դաջիքների փոփոխություն կամ կուսակցությունների կամ խմբակցությունների լ ուծարման դեսքում հեսագավուլ ում նոր խմբակցություններ ստեղծել ու հնարավորություն առկա ութ ան հանգամանքը:**
- 34. 7-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերը մանրամասնում են, որ Ազգային ժողովի ընտրության պող ունքով մանրամասների ընդհանուր թվի ոչ պակաս, քան 52 սուկոսը ստացած կուսակցությունների կամ կուսակցությունների դաջիքների ստեղծած խմբակցությունները, ինչպես նաև կառավարության կազմավորման վերաբերյալ հուշագիր ստորագրած կազմակերպությունների ստեղծած խմբակցություններն են համարվում կառավարող: Եթե կառավարող խմբակցությունն ղեկավարն Ազգային ժողովի նիստում հանդես է գալիս Կառավարության կազմավորման վերաբերյալ հուշագրից դուրս գալ ու վերաբերյալ հայտարարության, ապա այ դ պահից խմբակցությունն համարվում է ընդդիմադիր (7-րդ հոդվածի 6-րդ կետ):
- 35. Կ ս կարգավորումը հարցեր է առաջացնում, այ դ թվում` Ազգային ժողովի նիստից դուրս խմբակցությունն ղեկավարի հայտարարության հավասարաջ աիվալետությունն վերաբերյալ: Բացի այ դ, հստակ չէ, թե ինչ սերի կուսենայ եթե կառավարող խմբակցությունից` որևէ խմբակցությունն դուրս գալ ու հեսանքով կառավարող խմբակցությունն կորցնի անհրաժեշտ 52 սուկոսը, որն անհրաժեշտ է կառավարող խմբակցությունն լ ինել ու համար: **Թերևս օգտակար կլ ինի վերանայել 7-րդ հոդվածի այ ս մաը և ալել սցնել 7-րդ հոդվածում նկարագրված գործողությունների հեսանքները`**

³² Նույն սերիում` ԺԲԲԳ2016թ. կարծիք, 33-րդ կետ

համապատասխան հղումներ տալ ու (ըստանհրաժեշտության) սահմանադրության և համապատասխան այլ իրավական ակտերի հոդվածներին:

36. Ռոջունելի է, եթե Կանոնակարգի 8-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն, ընդդիմադիր խմբակցության ունենա Կանոնակարգով երաշխավորված այդ լիազորության ունենալը: Այդպիսի լիազորության ունենալը սահմանափակված է 24-րդ հոդվածի 1-ին կետի 1-ին ենթակետով՝ քննիչ հանձնաժողովի նախագահի և նրա ստեղծակալների նշանակման համար, 38-րդ հոդվածի 3-րդ կետի 11-րդ ենթակետով և 96-րդ հոդվածով՝ ընդդիմադիր խմբակցության կողմից պատահերթ համարված հարցի մասով, որը ենթակա է պարտադիր քննարկման, 58-րդ հոդվածի 3-րդ կետով, ըստ որի մարտի վիճակագրության ընթացքում կառավարող և ընդդիմադիր խմբակցության ունենալի պարզամալորները ել ույ թե ն ունենում վիճակագրության և 137-րդ հոդվածի 3-րդ կետով, որը ենթադրում է որ Ազգային ժողովի նախագահի ստեղծակալներից մեկը պետք է լինի ընդդիմադիր խմբակցության ունից:
37. Վերը նշված երաշխիքների մեկ այլ կարևոր տարր է մշտական հանձնաժողովների նախագահի ստեղծակալի թեկնածու առաջարկել ու ընդդիմադիր խմբակցության ունենալի իրավունքը, ինչպես նախատեսված է 138-րդ հոդվածում (մշտական հանձնաժողովների նախագահների և նախագահների ստեղծակալների ընտրության ունենալը)՝ 2022թ. ապրիլի 12-ի դրությամբ վավերության ունենալով: 138-րդ հոդվածը նաև ընդգրկում է նոր ենթադրության թույլ՝ նշելով. «11.1. *Եթե մշտական հանձնաժողովի նախագահի ստեղծակալը չի ընտրվում, ապա իրավասու խմբակցության ունի քվեարկության ունից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում, առաջադրում է նոր թեկնածու*»: Եթե թեկնածու չի առաջադրվում՝ «Կանոնակարգով սահմանված կարգով և ժամկետում», ապա թեկնածու առաջադրել ու իրավունքը մեղմում է ամենամեծ ներկայացուցչության ունենալի խմբակցության մեջ (138-րդ հոդվածի 12-րդ կետ՝ 2022թ. ապրիլի 12-ի դրությամբ վավերության ունենալով): Վերոնշյալ վավերության ունենալի և ընտրության պայմաններում գուցե առաջնատիպ առ այն, որ իշխող խմբակցության ունի կառավարողի կառավարողի իր թեկնածուին՝ հանձնաժողովի նախագահի ստեղծակալի պաշտոնում ընտրության համար ընդդիմության թեկնածուի շուրջ կրնան նստուսի բացակայության մեջ ընկնել:
38. Այսպիսով, 2019 թ. Կանոնակարգում կատարված վավերության ունենալով ընդդիմադիր խմբակցության ունենալին սովորել է նաև ինքնավար մարմինների թափուր պաշտոնների համար թեկնածուներ առաջադրել ու իրավունք (146-րդ հոդվածի 2-րդ կետ): Այս օրինակ կարգավորումներն օգնում են ապահովել Ազգային ժողովի անկախության ունենալի վերահսկողական գործառույթը:³³
39. 9-րդ հոդվածը սահմանում է խմբակցության ունենալի գործունեության ունի, իսկ 4-րդ կետով սահմանված է, որ պարզամալորը կարող է խմբակցության ունից դուրս գալ: **Լավ կլիներ Կանոնակարգում հստակեցնել, թե ինչ սեղի կունենա այն դեպքում, երբ**

³³ Տե՛ս, օրինակ, ԺԲԲԳ-Վենետիկի Հանձնաժողովի [Կրկնակցության ունենալի կարգավորման ուղեցույցը](#), 2-րդ հրատարակության ուն, 2020թ. դեկտեմբերի 14, 125 և 127-128-րդ կետեր:

կառավարող խմբակցույթ ունենին ընդամենը փոքր թվային առավել ութ ուն ունենան ընդդիմադիր խմբակցույթ ունենորի նկատմամբ, կամ եթե մեծ թվով պառզամալորներ որոշեն դուրս գալ կառավարող խմբակցույթ ունից. սրոյ ո՞ք դա կվտանգի կառավարող խմբակցույթ ան կարգալիճակը և ի՞նչ հետևանքներ կլինեն:

40. Ավելին, ինչպես նշվել է նաև 2016թ. Կարծիքում, ապոզ չէ, թե սրոյ ոք խմբակցույթ ունից դուրս եկած պառզամալորներն իրալուևը ունեն հետո միանալ ու այլ խմբակցույթ ունենորի, կամ սրոյ ոք նրանք հետո կարող են շարունակել իրենց աշխատանքը որսխան անկախ պառզամալորներ, որոնք որսե խմբակցույթ ան չեն սարկանում: **Կանոնակարգում սխտը է որոշակի սեղեկարվույթ ուն սրամադրել այն մախն, թե սրոյ ո՞ք պառզամալորն ունի այլ խմբակցույթ ան միանալ ու կամ որսխան անկախ պառզամալոր աշխատել ու՝ իրալուևը հաշվի առնել ով կուսակցական սարկանել ութ ունը փոխել ու հետո կապան սահմանախակումները, կամ սրոյ ո՞ք որսխան անկախ պառզամալոր հանդես գալ ը չսխտը է չախգանց սահմանախակել:**³⁴ Բոլ որ դեսքերում խորհրդարանական խմբակցույթ ունից պառզամալորին հեռացնել ը չսխտը է հանգեցնի պառզամալորական մանդատից գրկման, չնայած մի շարք երկրներում կան ման աշխատակարգ:³⁵ Օրենսդրույթ սմբ կամ այլ փաստաթղթով սխտը է սմխադրել, թե ինչպես են սնորինսվում համապատախան խորհրդարանական խմբի անունից ստացված ֆինանսական միջոցները:³⁶
41. Եվ վերջիվերջո, 9-րդ հոդվածի 5-րդ կետով սահմանված է, որ խմբակցույթ ան գործուներույթ ունը դադարում է, եթե նրա բոլ որ անդամները դուրս են գալիս խմբակցույթ ունից, և վերականգնվում է, եթե նրա կազմում ընդգրկվում է դրա իրալաույթ ունն ունեցող առնվազն մեկ պառզամալոր: **Ինչպես նշվել է 2016 թ. Կարծիքում, դժվար է սարկերացնել, թե խմբակցույթ ունը՝ որսխան կուսակցույթ ունենորի դաշինք ինչպես կարող է իր կազմում ունենալ ընդամենը մեկ պառզամալոր և թե դա գործնականում ինչպես է աշխատում: Խորհուրդ է սրվում վերանայել այս դրույթը և համապատախանսար մանրամասնել այն:**

3.4. Ազգային ժողովի հանձնաժողովները

42. Ազգային ժողովի հանձնաժողովները կարգալորվում են 5-րդ (մշտական հանձնաժողովներ), 6-րդ (ժամանակալոր հանձնաժողովներ) և 7-րդ (քննիչ հանձնաժողովներ) գլ ունիներով:
43. Ի սկզբանե նշվել էր, որ չնայած դրական է, որ Կանոնակարգում (մանալորախան 11-րդ, 16-րդ և 20-րդ հոդվածներում) փորձ է սրվում սարբեր խմբակցույթ ունենորին համաանորեն

³⁴ ԺԼԳ Վենսիկի հանձնաժողով, [Կուսակցույթ ունենորի կարգալորման ունեցույթ](#), 2-րդ հրատարակույթ ուն, 2020թ. դեկտեմբերի 14:

³⁵ Նույն սեղում՝ [Կուսակցույթ ունենորի կարգալորման ունեցույթ](#), 131-րդ կետ

³⁶ Նույն սեղում՝ [Կուսակցույթ ունենորի կարգալորման ունեցույթ](#), 131-րդ կետ

ներգրավել հանձնաժողովների կազմում, ինչպես նշվել էր նաև 2016 թ. Կրթիքում,³⁷ հստակ հաշվի առնված չեն գեներային հավասարության և բազմազանության հարցերը: Հանձնաժողովները ոչ միայն սխալ է պոստիստեմ Լեզգային ժողովում ներկայացված կուսակցության ու նրանի բազմակարծության ունը, այլ և իրենց կազմում ապահովելն տղամարդկանց և կանանց հնարավորինս հավասարակշռված ներկայացվածության ուն, ինչպես նաև փոքրամասնության ու նրանի խմբերի համարժեք ներկայացվածության ուն: Խորհուրդ է սրվում հանձնաժողովների կազմերի ձևավորման և դրանց նախագահների և նախագահների սեռակազմերի նշանակման ընթացակարգերում ներդրել մի շարք մեխանիզմներ, որոնք կապահովեն գեներային հավասարակշռության համարժեք արհմանջներ ու թերևորկայացված խմբերի ներկայացվածության ուն: Գեներային հավասարության և բազմազանության արհմանջների պոյ ունավետ կիրառումն ապահովել ու համար անհրաժեշտ է պառախանառության ուն նախատեսել դրանց խախտման համար:³⁸ Օրինակ, եթե համապառախան իրավական ակտով սահմանված է գեներային հավասարակշռության ուն ապահովել ու կամ բազմազանության ունը իթանել ու արհմանջ, սակայն առաջարկվող անվանացանկը դա չի պոստիստեմ, ապա այն կարող է վերադարձվել համապառախան խորհրդարանական խմբին՝ վերանայման:³⁹ **Կանոնակարգում սխալ է կատարել համապառախան լրացում:**

44. Ինչ վերաբերում է մշտական հանձնաժողովներին, ողջունելի է, որ Կանոնակարգն այժմ մանրամասնել է 2016 թ. Կրթիքում պոստիստեմ մի շարք կետեր,⁴⁰ որ.՝ պոյ ոք խմբակցության ունից դուրս գալ ունց հետ ապառախավորի սեղը հանձնաժողովի կազմում արհմանվում է, կամ պոյ ոք նախագահները, նրանց սեռակազմերը և խմբակցության ունների ղեկավարները կարող են լինել հանձնաժողովների կազմում:
45. Բացի մշտական հանձնաժողովներից, որոնք կարգավորվում են 11-ից 15-րդ հոդվածներով, (Անհմանադրության 107-րդ հոդվածին համապառախան) նախատեսում է նաև *ժամանակավոր հանձնաժողովների և քննիչ հանձնաժողովների ստեղծում*: 16-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, ժամանակավոր հանձնաժողովները զբաղվում են «*առանձին օրենքների, Լեզգային ժողովի որոշումների, հայտարարության ունների և ուղերձների նախագծերի, ինչպես նաև պառախավորական Էթիկային առնչվող հարցերի քննարկմամբ*»: Զննիչ հանձնաժողովները, մյ ուս կողմից, ստեղծվում են

³⁷ Տ՛ ու ԺԼԲԳի կրթիքը ՀՀ Լեզգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյ այ, 2016 թ. դեկտեմբերի 2, 42-րդ կետ

³⁸ Տ՛ ու, օրինակ, ԺԼԲԳի [Մեկնաբանության ունները Լեզգային ժողովի մահն օրենքի և Կանոնակարգ օրենքի վերաբերյ այ՝ գեներային հավասարության և բազմազանության ստեսնել ունից](#), (2019թ.), 45-րդ կետ

³⁹ Լույն սեղում, ս՛ ու նաև ԺԼԲԳի [Կրթիքը Ու կրահնայ ում քաղաքական պթտոններում նշանակման գործընթացում կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հնարավորության ունների ապահովման մահն օրենքում փոփոխության ուններ կատարել ու նախագծի վերաբերյ այ](#) (2013թ.), 32-35-րդ կետեր: Տ՛ ու, օր.՝ Ֆունսիայի 2014 թ. օգոստոսի 4-ի թիվ 2014-873 օրենքը կանանց և տղամարդկանց միջև իրական հավասարության մահն, 66-րդ և 75-րդ հոդվածները, որոնք արագրում են, որ նշված նշանակումներն առչինչ կանանց վեն, եթե գեներային հավասարակշռության ունը չարհմանվի (բացառության արթ թերևորկայացված սեղից ներկայացուցիչների նշանակումների), թեն դա անվավեր չի դարձնի սոյ այ մարմնի կողմից այ դ ժամանակախոցում ընդունված որոշումները:

⁴⁰ Տ՛ ու ԺԼԲԳի կրթիքը ՀՀ Լեզգային ժողովի կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյ այ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 41-րդ և 43-րդ կետեր:

ապառքամալորների ընդհանուր թվի առկալն մեկ քառորդի ափսանջով «Ազգայ ին ժողովի իրավաու թյ ան մեջ մտնող և հանրայ ին հետաքրքրու թյ ուն ներկայ սցնող հարցերին վերաբերող փաստերը պարզել ու » նախաուկով (20-րդ հողվաճի 1-ին կես):

46. Այ ս երկու հանճաճողովների առանճնախարկու թյ ունն այն է, որ ի սկզբանե Կանոնակարգը, մանալորալաքս, 16-րդ հողվաճի 6-րդ և 7-րդ կեսերը և 20-րդ հողվաճի 7-րդ կեսը, սահմանում է, որ այ ս հանճաճողովների սշխաունքը ժամանակալոր է, ինչը նշանակում է, որ հանճաճողովների գորճունետու թյ ան ժակետը մինչև վեց ալիս է, որը կարող է երկարաճալել, իսկ էթիկայ ի հարցերով հանճաճողովի ապրաքայ ում` երկու ալիս, մինչև մեկ սանով երկարաճալել ու հնարալորու թյ ալք:
47. Ընդհանուր հարցերով ժամանակալոր հանճաճողովների ապրաքայ ում այ ս ժակետը կարել ի է երկարաճալել այնքան, որքան սնիրաճեշտե (հիմալել ով հանճաճողովի առաքարկու թյ ալք և Ազգայ ին ժողովի որոշմալք), իսկ էթիկայ ի հարցերով հանճաճողովի գորճունետու թյ ան ժակետը հնարալոր է երկարաճալել ընդամենը մեկ սանով: 2022 թ կառարվաճ փոփոխու թյ ունների համաճայն, քննիչ հանճաճողովների գորճունետու թյ ան ժակետը հնարալոր է երկարաճալել երկու սնալ` մինչև վեց սանով, որից հետո հանճաճողովի լիաճորու թյ ունները դարարում են: Ոջուներ ի է, որ վերջին փոփոխու թյ ունների շնորհիվ այ ճ հնարալոր է ոչ թե մեկ, այ լ երկու սնալ երկարաճալել վեց սանով:
48. Զականալ ի է, որ ժամանակալոր հանճաճողովները սքսք է գորճեն որոշակի ժակետում, սակայն հնարալոր է, որ բարդ հարցերը հանգամանորեն ու սումաաիրել ու կամ քննարկել ու համար լրաճուցիչ վեց ալիս ափսանջով: Այ սալիսով, սննհայ տչե, թե ինչու ընդհանուր հարցերով ժամանակալոր հանճաճողովներն ունեն իրենց գորճունետու թյ ունն սնալետ երկարաճալել ու դիմել ու իրալուսք, մինչդեռ միանշանակ հալաապոսչ աի կարևոր գորճառու թյ թներ կառարող էթիկայ ի հարցերով հանճաճողովի և քննիչ հանճաճողովի գորճունետու թյ ունը սահմանալակվաճ է, համաաարաաիանալքար, առալել սգու լը երեք ալիս և վեց ալիս ժակետով: Իսկալքս, ժակետը լրանալ ուց հետո այ ս հանճաճողովների լիաճորու թյ ունները դարարեցները կիալիսի խորքայ ին ու սումաաիրու թյ ունը կամ քննու թյ ունները, քանի որ այ դ ժակետները հանճաճողովներին կարիալն արաքսցնել իրենց սշխաունքը ընդհաու մից իու սալել ու համար (որն այ դ ապրաքայ ում կարող է այնքան խորը չ լինել, որքան սնիրաճեշտե) կամ վերջ կղնեն կարևոր քննու թյ ուններին: Թեև հականալ ի է, որ ապառքամալորների էթիկական վարքի առանճին դեաքերի քննու թյ ունը սքսք է սահմանալակվաճ լինի կոնկրետ ժակետով, գուցե հանճաճողովի սշխաունքի սահմանվաճ եռանալ ա ժակետը հարկ լինի երկարաճալել, սակայն բաքսալել ով վարու թյների ճգճանն նախաուկով այ ս հնարալորու թյ ան չ արաշսու ում:
49. Այ սալիսով խորհուրդ է սրվում վերալնախարել այ ս մոսեցումն ու վերանալել ժամանակալոր հանճաճողովների գորճունետու թյ ան իրստ ժակետները: Ռաքս այ լ ընարունք, Կանոնակարգով կարել ի է նախարեսել հալվետլորականու թյ ան որոշակի հանակարգ, որը հնարալորու թյ ուն կառազգայ ին ժողովի նիսում գնախաուկան սալ այ դ հանճաճողովների գորճունետու թյ ան արոյ ունալետու թյ անն ու որանին և դրանց բալարար չ լինել ու դեաքում

դադարեցնել հանձնաժողովների գործունեության ունը: Կանոնակարգով կարելի է բոլոր ժամանակավոր հանձնաժողովներին, այդ թվում՝ Էթիկայի հարցերով հանձնաժողովին և քննիչ հանձնաժողովին տալ հանձնաժողովի գործունեության անժամկետի նորից երկարաձգման դիմելու իրավունք, եթե սա անհրաժեշտ է նրանց մանրամասների իրազման համար:⁴¹ Պաշտամավորական Էթիկայի հարցերով հանձնաժողովի գործունեության անպոյ ունակետության բարձրացման նպատակով հարկ է քննարկել ժողովրդավարության Կեդրինարթի ան հիմնարար գեկոյ ցում պոլաճ առաջարկության ունները, այն է՝ նախքան խորհրդարանի յ ուրաքանչ ուր երկարառև նասառջանը սառեճել Էթիկայի հարցերով մշտական հանձնաժողով (կիսայն ական հիմուներով), որին կսաքարկի Ազգային ժողովի նախաքահին ենթակասառաքահաքահաքահ:⁴²

50. Ինչ վերաբերում է քննիչ հանձնաժողովին, պոճանաքովել է, որ 20-րդ հողվաճի 2-րդ կետին համաքահաքահ, աքառաքանության և անվտանգության բնաքավառներում քննիչ հանձնաժողովի լիաքողության ուններ կարող է իրականաքել միայն Ազգային ժողովի իրավասու մշտական հանձնաժողովը՝ աքառամավորների ընդհանուր թվի առվաքն մեկ երրորդի աքահանաքով: Զականաքի է, որ այս կարգավորման նաքահին է աքահաքել այս մշտական հանձնաժողովի առաքանաքի գառլմիողության ունը, սակայն այս օրինակ իրավանորմը գորճնականում կարող է որոշակիորեն խառընդառել քննության աքոյ ունակետ ընթաքքը, քանի որ նշվաճ մշտական հանձնաժողովի կամ հանձնաժողովի հետ սերառրեն համաքորճակցող աքառնաքահ անճանց առաքանաքն ու գորճունեության աքոյ ունքները և կարող են քննության աքարկալ ինել: **Այդ աքահառով խորհուրդ է սրվում վերաքնահառել քննիչ լիաքողության առնչության աք որդեգրվաճ մոսքցումը, եթե քննության աքարկա հարցերը վերաբերում են աքառաքանության և անվտանգության բնաքավառներին և աքահովել որ, առվաքն այս օրինակ գորճերով հնարավոր լինի սառեճել անկաքքննիչ հանձնաժողով (ինչև առաջարկվել է նաև 2016 թ. Կարճիքում):⁴³**
51. 22-րդ հողվաճով աքահաքովաճ են քննիչ հանձնաժողովի հրավիրվաճ անճանց իրավունքներն ու աքոտականության ունները: 1-ին կետով սահմանվում են աքառնաքահ անճանց իրավունքներն ու աքոտականության ունները, իսկ 1-ին կետի 1-ին ենթակետով նախառեսվաճ է, որ այդ աքոտականության ունները շարունակվել ու են անքամ աքառնից աքահովել ուց հետ, եթե քննիչ հանձնաժողով ներկայն աք ու հրավերը աքառնաքահ անճը սառքել է նախքան աքառնից աքահովելը: Աահարց է առաքաքնում աք այն, թե ինչ կկառարվի, եթե այդ հրավերը աքառնաքահ անճը սառնաքաքառնից աքահովել ուց հետ և աքոյ ոք այդ դեսքում դակնշանակի, որ այդ

⁴¹ Տ՛ ս ԲԱԲԳԻ Կարճիքը ԶԱ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախաքի I-III բաճիներին վերաբերյ աք, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 70-րդ կետ

⁴² ժողովրդավարության Կեդրինարթի ան հիմնարար/ ԱԼԻ գարգսքնան ծրաքիր. *ժամանակակից խորհրդարանը ժամանակակից Զայ առանում մ, Զայ առանի Զանրաքիսում թ ան Ազգային ժողովի կարիքների գնահառում մ, 2019 թ. դեկտեմբեր, էք 15:*

⁴³ Տ՛ ս ԵԱԿ/ԲԱԲԳԻ Կարճիքը ԶԱ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախաքի I-III բաճիներին վերաբերյ աք, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 52-րդ կետ

հրավերն անվալեր է և/կամ պաշտոնաադ անձն այնուհետև պարտալոր չի լ ինի ներկայ անալ հանձնատորդոլ:

52. Աա վերաբերոլմ է ալել ի ընդհանուր հարցի աա այն, թե պոյ ոք քննիչ հանձնատորդոլն իրալոնք ունի ֆիզիկական անձանց հրալիրել բացարոլթ ուններ տալ ու: Աա գործնականում աբաք է որ հնադալոր լ ինի, քննի որ քննիչ հանձնատորդոլը աբաք է լ իալոեք պարզի որոշակի գործողոլթ ունները կալ իրադարձոլթ ունները, որաբազի հանձնատորդոլի մանդադի շրջանակներոլմ «պարզաբանի Ազգայ ին ժողոլլի իրալաաոլթ ան մեջ մտնող և հասարակական հետաքրքրոլթ ուն ներկայ սցնող հարցերի վերաբերյ ալ փասերը»: **Խորհոլրդ է սրվոլմ 22-րդ հողվաձոլմ ներաաել ֆիզիկական անձանց բացարոլթ ուններ տալ ու հրալիրել ու հարցը:**⁴⁴
53. Ել վերջիվերջո, ինչ վերաբերոլմ է քննիչ հանձնատորդոլին և պաբաամալորական Էթիկայի հարցերոլ հանձնատորդոլին, օգտակար կլ ինի, եթե Կանոնակարգոլմ հնադալոր իրալական հետանաքներ նախատեսվեն այն դեաքերի համար, երբ հանձնատորդոլը չի ստանոլմ ափանջաձ սեղեկաաոլթ ունը կալ նյ ոլթերը, երբ այդ սեղեկոլթ ունները կալ նյ ոլթերը ներկայ սցվոլմ են ընտրողաբար կալ միտոլմաալոր աալկողմնորոշող են կալ երբ բացարոլթ ուն տալ ու հրալիրվաձ անձինք չեն ներկայ անոլմ:⁴⁵
54. Երբ քննիչ հանձնատորդոլն իր գործոլնետոլթ ան պոյ ունքներոլ Ազգայ ին ժողոլլի նախաբանին է ներկայ սցնոլմ զեկոլյ ց, որը ներաաոլմ է ապրզվաձ փասերը և դրանց աաչ ուլթ ալբ ձեռնարկվել իք միջոցների վերաբերյ ալ եգրահանգոլմները (25-րդ հողվաձի 1-ին կետ), մեկ ամսվա ընթաքքոլմ հաքվետոլլոլթ ունը քննարկվոլմ է Ազգայ ին ժողոլլի նիստոլմ, որից հետո սջխաաակաբալի միջոցոլ դաոլղարկվոլմ է զեկոլյ ցոլմ հիշաաակալող աբաական ու սեղական ինքնակաաալարման մարմիններ և պաշտոնաադ անձանց (Աջխաաակարզի XIX բաձին, 80-րդ կետ): Ախաբանի սեղակալները, իաբակցոլթ ունները և մշտական հանձնատորդոլները 24 ժամվա ընթաքքոլմ ստանոլմ են զեկոլյ ցը և ուոյն ժամկետոլմ սջխաաակաբալը դահրաաարակոլմ է Ազգայ ին ժողոլլի պաշտոնական ինտերնետայ ին կայ քոլմ (81-րդ հողվաձ):
55. Իրալաաոլ աբաական և սեղական ինքնակաաալարման մարմինները և պաշտոնաադ անձինք իրալոնք ունեն մեկ ամսվա ընթաքքոլմ գրալոր աաաաիան ներկայ սցնել Ազգայ ին ժողոլլի նախաբանին (Աջխաաակարզի XIX բաձի 81-րդ կետ): Պաաաիանները սեղարդվոլմ են Ազգայ ին ժողոլլի պաշտոնական ինտերնետայ ին կայ քոլմ: Աաև զեկոլյ ցի հրաաարակոլմը դրական քայլ է Ազգայ ին ժողոլլի սջխաաակաբալ թաիանցիկոլթ ան բարձրսցման աաոլմոլ:

⁴⁴ Նոլյ ն սեղոլմ, 2016 թ. ԺԱԲԳ Կարձիք, 53-րդ կետ

⁴⁵ Նոլյ ն սեղոլմ, 2016 թ. ԺԱԲԳ Կարձիք, 69-րդ կետ ՏԵ՝ ս նաև ԺԱԲԳի [Ալաաաոլ մներր ԲանիաՅերցեգոլլինալ ոլմ պաբաամալորների կողմից դաական համակարզի ոլ սոլ մաաիրոլթ ան վերաբերյ ալ](#), Էջ 2-3 և 28-րդ կետ որսերը նշվոլմ է, որ տարբեր երկրների սջխաաակարզերը տարբեր են (սե՛ ս Եվրոպական խորհրդի քաղաքացիների իրալոնքների և սահմանադրական հարցերի քաղաքականոլթ ան վարչ ուլթ ան [Ազգայ ին խորհրդարաններոլմ քննիչ հանձնատորդոլների համեմաական հետադոլթ ոլ նը](#) (մարտ2020 թ.), Էջ 72-87)):

56. Ազգային ժողովի վերաբերյալ 2019 թ. զեկույց ցում ժողովրդավարության և Վերափոխության անհիմնադրաման պոստուլատները, որ քննիչ հանձնաժողովները, որպես կանոն, չունեն հատուկ աշխատակազմ և, կարծես թե, օգտվում են մշտական հանձնաժողովների աշխատակազմերի օգնությամբ ունից: Եթե այդ հանձնաժողովները սխալ է պոստուլատներով ինքն (և դա կարող է հավասարապես վերաբերել ժամանակավոր հանձնաժողովներին), ապա սխալ է լուծել դրանց ֆինանսավորման և աշխատակազմով ապահովման ու կառուցողականության հարցը՝ կամ հանձնաժողովի գործունեության անժամկետում նրանց աշխատակազմ հարկադրելով կամ ֆինանսավորում հարկադրելով դրանց օգնականներ վարձելու համար: Կը ֆինանսական միջոցների սնորհում մը սխալ է կարգավորվի անկողմնակալ ու թե ան և բախմանցիկության և իրատ կանոններով:⁴⁶

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ Գ

Վերափոխության հատուկ և քննիչ հանձնաժողովների գործունեության և իրատ ժամկետները:

4. ԱՍՏՈՒՆԱԿԱՆ ԵՎ ՆԻՍՏԵՐ

57. Ազգային ժողովի նստաշրջանները և նիստերը սահմանված են Կանոնակարգի 2-րդ բաժնում: 9-րդ գլխում նկարագրված է առաջին նիստհրավիրելու կարգը, 34-րդ հոդվածը մանրամասնում է հաջվիչ հանձնախմբի ձևավորման մանրամասները: **Կը ստեղ և առաջարկվում է ապահովել, որ զեկույցին հավասարության և բազմազանության և նկատառումները հաջվի առնվելն հանձնախմբի կազմը նախատեսել իս (սե՛ ս վերը՝ 31-րդ և 43-րդ կետերը):**
58. 10-ից 14-րդ գլխում նիստերում այնուհետև անդրադառնում են Ազգային ժողովի նստաշրջանների և նիստերի սարբեր հարցերը: Ընդհանուր առմամբ պոստուլատները, որ Կանոնակարգի այս գլխում նիստերի մի շարք դրույթներ ինչ-որ առումով չախմբանց մանրամասնված են. ամենախառն օրինակներն են օրակարգի ձևավորման կանոնները (38-րդ հոդված) և քննարկումների կանոնները (59-րդ հոդված): Դիտելն այն է, որ սաչ ախմբանց կարծրացնում է Ազգային ժողովի և նրա հանձնաժողովների աշխատանքային գործընթացներն, ինչը կարող է Ազգային ժողովին կամ հանձնաժողովներին զրկել ճկունության ունից, որը նրանց թույլ կտար առաջնահերթության ունը տալ կարևոր հարցերին և ավելի քիչ ժամանակ հարկադրել ոչ այնքան պողիական կամ ոչ հրատապիարցերին:

⁴⁶ Տե՛ ս ժողովրդավարության և Վերափոխության անհիմնադրամ/ ԱԿԻ զարգացման ծրագիր. *Ժամանակակից խորհրդարանը ժամանակակից Հայաստանում, Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կարիքների գնահատում, 2019 թ. դեկտեմբեր, Էջ 22 և Էջ 50, և համապատասխան առաջարկության ունները:*

59. Հետևաբար կարելի է մտածել օրակարգի ձևավորման կանոնները՝ ժամանակի հատկացման կանոններով փոխադրելու մասին, նիստի ստորոգյալն ան որոշակի մասը կանոնավոր կերպով հատկացնել ով ընդդիմադիր խմբակցության հարցերին և Լեզգային ժողովի գործունեության ան կազմակերպման հարցերով պատահանաառու հանձնաժողովին, որում ներկայացված են բոլոր խմբակցության ունենողները: Այդ հանձնաժողովն այնուհետև կարող է որոշել Լեզգային ժողովի «բիզնես այսնը» որոշակի ժամանակահատվածի համար, օրինակ՝ երկու շաբաթ կամ մեկ ամիս, որը կներառի առաջիկա հարցերի համար լիազորման նիստի ժամ նախատեսելը:⁴⁷ Համանման մարմին կարելի է ստեղծել յուրաքանչյուր մշտական հանձնաժողովի կազմում: Այդ բարեփոխումների պոյ ունընում կարելի է բարելավել և ավելի պոյ ունավետ օգտագործել Լեզգային ժողովի ժամանակը:

60. Կանոնակարգի 2-րդ բաժնում, ինչպես նաև մյուս մասերում⁴⁸ նշված է նաև, որ հանձնաժողովներում և լիազորման նիստերում քննարկումները վարում է նախագահողը: Պարզ չէ՝ պոյ ոք նախագահողը (և նախագահողի սեղակալը) և նախագահը (և նախագահի սեղակալը) Նույն պաշտոններն են, թե՛ ոչ: Կարևոր է, սակայն, որ նախագահողները պարտավոր լինեն գործել ու անկողմնակալ որեն, հավասարապես հաշվի առնել ով բոլոր պարզամտավորների և խմբակցության ունենողի հետաքրքրության ունենողը, քանի որ նախագահողը լիազորվել է քննարկումներն ու ելույթներին հատկացվող ժամանակը և անգամ կարող է կարգապահական միջոցներ կիրառել պարզամտավորների նկատմամբ (52-րդ հոդված): **Օգտակար կլինի մանավորեցնել նախագահողի գործունեության բնույթը և թե դա ինչպես է սահմանվում Կանոնակարգի սեքսում (եթե դա արդեն իսկ պարզ չէ հայերեն բնօրինակի շարադրանքում) և վերոնշյալ պարտավորության ունը ներառել 52-րդ հոդվածում, որտեղ շարադրված են նախագահողի լիազորության ունենողը:**

61. 12-րդ գլխի 47-րդ հոդվածով սահմանված է հատուկ նիստեր ավարտելու և անցկացնելու կարգը ռազմական դրության հայտարարման դեպքում: Նույն հոդվածի 3-րդ կետի 3-րդ ենթակետի համաձայն, մարտի փոխանակության անընթացքում կարող են ելույթ ունենալ միայն խմբակցության ունենողի երկու ներկայացուցիչներ: Ենթադրվում է, որ թեմայի կարևորության ունից ելնելով՝ սա վերաբերում է յուրաքանչյուր խմբակցության ունից երկու անան ներկայացուցիչ (ինչպես ավելի հստակ նշված է «պարտազմ հայտարարելու կամ խաղաղության ուն հաստատելու մասին» առաջարկության ունենողի ներկայացման վերաբերյալ 105-րդ հոդվածի 4-րդ կետի 3-րդ ենթակետում, սակայն լավ կլինի դա հաստատեցնել (եթե իհարկե հայերեն բնօրինակն ավելի հստակ չէ): Նույն կերպ պարտակարգ դրության ուն հայտարարվելու դեպքում հատուկ նիստ գումարտելու և անցկացնելու կարգի մասին 48-րդ հոդվածի 3-րդ կետի 3-րդ ենթակետը ևս սերք է շարադրել այնպես, որ պարզ լինի, որ յուրաքանչյուր

⁴⁷ Համանման մեխանիզմ է ներդրված Շուր անդիսի խորհրդարանում, որտեղ խորհրդարանական բյուրոն է առաջարկում բիզնես այսններ որոշակի ժամանակահատվածի համար (սե ս Շուր անդիսի խորհրդարանի կանոնադրության 5-րդ հոդվածը, 5-րդ հրատարակության ուն, 7-րդ վերանայված տարբերակ) (2019 թ. սեպտեմբերի 3):

⁴⁸ Տե՛ս, օրինակ, Կանոնակարգի 33-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ կետերը, 37-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերը և 60-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետերը:

հանձնաժողովից ևյ ուրաքանչյ ուր իմբանցուրթ ունից ընդամենը մեկ ներկայ սցուցիչ կարող է ել ույ թուներնայ :

62. 13-րդ գլ իոււմ ներկայ սցված է Ազգայ ին ժողովի նիստերի անցկացման ընդհանուր կարգը: 51-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, «Ազգայ ին ժողովի նիստն իրավագոր է, եթե նիստի սկզբոււ մ սահմանված կարգով գրանցվել է պարզամալորների ընդհանուր թվի կեսից ավել ին»: 51-րդ հոդվածը համանման դրույ թ է սպրուկակոււմ մշտական հանձնաժողովների իրավագորութն ան մասին: **Ինչպես սրդեն նշվել է 2016 թ. Կարծիքոււմ,⁴⁹ խորհուրդ է սրվոււմ հասակեցնել, որ սա նշանակոււմ է, որ գրանցված պարզամալորները պեսք է ներկալ ինեն նիստի ամբողջ ընթացքոււմ, եթե գրանցվել ուց հետ պարզամալորները մեծ թվով լքեն նիստը, ապա հանձնաժողովի նիստը կկորցնի իր իրավագորութն ու նը:** Կ դ դեսքերոււմ լ իսգոււմար քննարկոււմները հանարվոււմ են չ կայ սցված 51-րդ հոդվածի 4-րդ կետի 1.1 ենթակետոււմ, որը սակայն վերսքերոււմ է միայն այն դեսքերին, երբ քվորոււմը չի սափհովվել նիստի սկզբոււմ:
63. Կանոնակարգի 53-րդ հոդվածի համաձայն (որն սրտահայ սոււմ է Անոմնատրուրթ ան 101-րդ հոդվածի սփանաջը), Ազգայ ին ժողովի նիստերը իրասպրակայ ին են: Կ ս հոդվածի 2-րդ կետը սահմանոււմ է, որ Ազգայ ին ժողովի փակ նիստկարող է անցկացվել պարզամալորների ընդհանուր թվի առնվաճն մեկ հինգերորդի կամ Կառակարութն ան առաջարկուրթ ամբ` պարզամալորների ընդհանուր թվի ձայ ների մեծամանուրթ ամբ ընդոււնված որոշմամբ: Ամնատրարորույ թներ կան մշտական հանձնաժողովների (14-րդ հոդվածի 4-րդ կետ) և խորհրդի (30-րդ հոդվածի 2-րդ կետ) նիստերի համար: Բայց կայ նախ, թեն 53-րդ հոդվածի 2-րդ կետը սահմանոււմ է, որ այ դ որոշոււմները կայ սցվել ու են պարզամալորների ընդհանուր թվի սպրոգ մեծամանուրթ ամբ, 14-րդ և 30-րդ հոդվածները չ են նախատեսոււմ, թե ինչ մեծամանուրթ ամբ են ընդոււնվել ու այ ս որոշոււմները և պեսք է համապատասխանաբար փոփոխի:
64. 53-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 14-րդ հոդվածի 4-րդ կետի և 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն, փակ նիստոււմ քվետրկուրթ ու նն սրգել վոււմ է, ինչը դրական է Ազգայ ին ժողովի սջիատանքի թափանցիկուրթ ան սափհովման առոււմով: Ինչպես նշվել է 2016 թ. Կարծիքոււմ, հանձնաժողովների առնչ ուրթ այ ս մոտեցոււմը, բոլ որ դեսքերոււմ, կարող է ինդիրների հանգեցնել այն իրալիճակներոււմ, երբ քննարկվող հարցը իփստկոնֆիդենցիայ է⁵⁰ և երբ ըստ եուրթ ան գրեթե անհար կլ ինի իրասպրակայ ին քվետրկուրթ ու ն անցկացնել : **Թերև**

⁴⁹ Տ՛ ս ԵԱԿԾԲԼԳԻ Կարծիքը ԶԶ Ազգայ ին ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյ սլ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 47-րդ կետ որը վերսքերոււմ է հանձնաժողովների հետկապված ոււյ ն հարցին:

⁵⁰ ԾԲԼԳԻ Կարծիքը ԶԶ Ազգայ ին ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյ սլ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 45-րդ կետ Տ՛ ս նաև ԾԲԼԳԻ [Նկատոււմները ԲոսնիաՅերգեզովինայ ու մ պարզամալորների կողմից դատկան համակարգի ու սու մնաիրուրթ ան վերսքերյ սլ](#), 53-րդ կետ որ վերսքերոււմ է պարզամալորական քննիչ հանձնաժողովին, մանալորաափս. «պարզամալորական քննիչ հանձնաժողովի նիստերի իրասպրակայ ուրթ ու նը սահմանափակվոււմ է բացառիկ դեսքերոււմ միայն եթե սրծարծվող հարցերը ենթարոււմ են սզգայ ին անվտանգուրթ ան կամ գաղմնի կամ փակ սեղեկատվուրթ ան սք տալոււրթ ու ն» և «Լակագուլ ն մոտեցու մն այ ս որոշոււմ մը շահերի հակասարակշռմամբ ընդու նել ն է: Ցանկալ ի է, որ այ ս հարցը հստակ կարգալորոււմ ստանա բացարուրթ ու նների ստացման ընթացակարգոււմ` կանոնատրական օրենքով կամ խորհրդարանի կանոնակարգով»:

Նախընտրել ի կլ ինի Կանոնակարգում վոտոյություն ուն կատարել ը, որաբազի փակ նիստում քվեարկությունը հնարավոր լինի հառուկ և բացառիկ հանգամանքներում: Այս մոտեցումն Ազգային ժողովին և հանձնաժողովներին կտա ճկունություն ուն` առանց մեծ զիջումներ կատարել ու Ազգային ժողովի նիստերի թափանցիկությունն հարցում:

65. 54-րդ հոդվածում թվարկված են այն անձինք, որոնք ի լրումն պարզամալորների և մասնակցության ան իրավունք ունեցող անձանց, որոնց մասնակցությունը ունը թույլ լ առավում է. այդ անձանց շարքից են Նախագահը, կառավարության ան նախարարը, անկախ կառույցների, օրինակ` Կենտրոնական բանկի և Հաշվեքննիչ պալատի ղեկավարները, Գ իավոր դատախազը կամ Անդրու իրավունքների պաշտպանը, սջխառակազմի ղեկավարը, ինչ նքս նաև Նախագահի իրավիրած անձինք կամ Աջխառակազմի ղեկավարի կողմից թույլ առված անձինք: Նախագահը, Վարչապետը և Կառավարության ան նախարարն, ինչ նքս նաև իրավիրվածները կարող են մասնակցել նաև փակ նիստերին (54-րդ հոդվածի 2-րդ կետ):
66. Ինչ նքս պողեն նշվել է 2016 թ Կարծիքում, նման ցանկի անհրաժեշտությունը սպող չէ` հաշվի առնել ով Ազգային ժողովի նիստերի իրապարակային բնույթը, ինչ ը ենթադրում է, որ ցանկացած անձ իրավունք ունի մասնակցել այդ նիստերին:⁵¹ Իսկ եթե նաև ենթադրվում է, որ 54-րդ հոդվածում թվարկված անձինք իրավունք ունեն մասնակցել մարքերի փոխանակությանը, հարցեր բարձրացնել և ընդհանրապես հարցեր քննարկել, ապա դա սխաթ է հստակեցվի: Այ դու հանդերձ, 54-րդ հոդվածի 1-ին կետում, կարծես թե, տարբերակված են պարզամալորները, մարքերի փոխանակությանը մասնակցել ու իրավունք ունեցող անձինք և այդ կետում հաջորդիվ թվարկված անձինք, որոնց ընդամենը թույլ առվում է «ներկալ ինել »: Եթե, մյ ուս կողմից, այս կարգավորմամբ ենթադրվում է, որ թվարկված անձինք ունեն հանրային նիստերին ներկալ լ ինել ու առաջնահերթ իրավունք, ապա դա սխաթ է հստակեցնել : **Խորհուրդ է սրվում այս կետը հստակեցնել, որաբազի պարզ դառնալ թե ինչ ու են Ազգային ժողովի նիստերը, մի կողմից, իրապարակային, իսկ մյ ուս կողմից միայն որոշակի անձանց է թույլ առվում «ներկալ լ ինել »:** Համանման նկատառումներ կան հանձնաժողովների լ սումների վերաբերյալ 14-րդ հոդվածի 5-րդ կետին:
67. Վիստերի ընթացքում քվեարկության ունը սեղի է ունենում 60-րդ (բաց քվեարկության ուն) և 61-րդ (զարտնի քվեարկության ուն) հոդվածներով սահմանված կարգով: Գործուղման մեկնող պարզամալորը հարցի քվեարկության ան վերաբերյալ իր որոշման մալին նախապես սեղեկացնում է Ազգային ժողովի նախագահին, այն ու հետև քվեարկության ան մալին այդ գրության ունը փակ ծրագրով հանձնում է Աջխառակազմ մինչև գործուղման մեկնել ը (60-րդ հոդվածի 5-րդ կետ): Վիայն գործուղման մեկնել ու, այլ որ այլ իրալիճակներում բացակայության ան պայմաններում քվեարկել ու այս հնարավորության ընձեռումը, թերևս, որոշակի սահմանափակում է. օրինակ նախատեսված չեն հիվանդության ան պարճառով բացակայության ան կամ այլ հանկարծակի և անփոփոխելի հանգամանքներում քվեարկության ան հնարավորության ունը: Ավեարկության ան որոշակի

⁵¹ ԺԱԲԳի Կարծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյալ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 46-րդ կետ

կառուցակազմի ախտը է նախատեսել այն դեպքերի համար, երբ պարզամալիորները գնում են ծնողական սրճակուրդի կամ ընտանեկան հարցերով սրճակուրդի (սե՛ս Կարծիքի 33-րդ կետը):⁵²
60-րդ հոդվածը ախտը է վերանայել և համապատասխան լրացում կատարել :

- 68. Ուղիանուր առմամբ, Ազգային ժողովն, ինչպես նաև հանձնաժողովները ախտը է կազմեն նաստրջանների մասին հաշվետվության ունենք, ինչպես նաև իրենց գործունեության ան մասին տարեկան հաշվետվության ունենք:
- 69. Պարզամալիորի նկատմամբ քրեական հետաքննում հարուցել ուն կամ նրան ազատության ունից զրկել ուն հանձնախուրդ ուն տալ ուն և, այ սակարկ, պարզամալիորական անձեռնմիել իուրդ ունից զրկել ուն հարցերով հաուուկ նիստերի (108-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետեր) պարագայ ուն չի հիշատակվում, թե ձայների ինչպիսի մեծամասնության ուն է պահանջվում պարզամալիորին այ դ նախապուր անձեռնմիել իուրդ ունից զրկել ուն համար: Անձեռնմիել իուրդ ունից զրկել ուն մասին առաջարկության ունենքի կամ դիմումներին հանձնախուրդ ուն տալ ուն ընթացակարգում ձայների մեծամասնության ան պահանջը տարբեր երկրներում տարբեր է:⁵³ Կախած երկրի համարաքստից՝ կա ընկալ ուն, որ անձեռնմիել իուրդ ունից զրկել ուն դիմումներն ընդունվում են բուր որ դեպքերում, բացառության ամբ այն դեպքերի, երբ կաքաղաքական նկատառումներով չարաշահման հիմնալոր կակած: Բու որ դեպքերում, **Կանոնակարգը ախտը է ակել ի հստակ ամրագրի այ ս ընթացակարգն ու պահանջվող ձայների մեծամասնության ունը:**

5. Օրենսդրական գործունեություն

- 70. Օրենսդրական գործընթացը նախատեսված է Կանոնակարգի 3-րդ բաժնում, որը 15-ից 21-րդ գլ ունիներում ներկայ սցնում է օրենսդրական նախաձեռնության ունը, օրենքի նախագծի ըննարկման ընդհանուր ընթացակարգը, օրենքի նախագծի առաջին և երկրորդ ընթերցումները, սահմանադրական վրկոխության ունենքը, ախտական բյ ունչեղի ընդունումը և օրենքի նախագծի ըննարկման հաուուկ կարգը:
- 71. Ուղիանուր առմամբ հարկ է այ ս համարաքստում սրճանագրել , որ խորհրդարանի կանոնակարգը հալասարանչում է մի կողմից պահանջարկն ու կառալարության ան հայ եցակարգային ռաքմակարության ունենքը, իսկ մյ ուն կողմից խորհրդարանական վերահսկողության ունն ու իշխանության ունենքի հալասարանչումը: 2015 թ. Աստանադրության ամբ այ դ հալասարանչումը ունը որոշ աստիճանով թեքվել է ի օգուտ Ազգային ժողովի և նվազել է օրենսդրական գործընթացում կառալարության ան նախկինում ունժեղ դերակատարումը, երբ

⁵² Տե՛ս ժողովրդակարության Կեսթիսթերյ ան հիմնադրամ/ ԱԿ-ի զարգացման ծրագիր. *ժամանակակից խորհրդարանը ժամանակակից Հայ աստանում, Հայ աստանի Հանրապետության և Ազգային ժողովի կարիքների գնահատում, 2019 թ. դեկտեմբեր, էջ 18, որտեղ ևս բարձրացվել է այ ս մեխանիզմի բացակայության ան հարցը:*

⁵³ Տե՛ս Վենեսուելի հանձնաժողովի [Չեկուլ գր պարզամալիորական անձեռնմիել իուրդ ան շորջանակի և դրանից զրկման վերաբերյալ](#) (2014թ.), 133-րդ կետ

վերջինիս օրենսդրական նախաձեռնության ունենալի շուրջ քվեարկության ունը հնարավոր էր միայն կառավարության անընդունելի փոփոխության ունենալի շուրջ:

72. Բեն 2015 թ. Աստիճանագրության ամբողջական փոփոխության ունենալը (նաև՝ Կանոնակարգում) ողջունելի են, այդուհանդերձ, Կառավարության ունը շարունակում է եսկան առաջելու ժամանակահատվածում օրենսդրական գործընթացում, ինչպես նաև խորհրդարանական մեծամասնության ունը ունենալու առաջելու ժամանակահատվածում: Այս սպասվում է մի շարք օրենսդրական նախաձեռնություններով հանդես գալու բացառիկ իրավունքի (երբ այդ օրենքներում փոփոխության ունենալը հնարավոր են միայն Կառավարության համար ընդունելի լինելու սպասումով, անհետաձգելի ընթացակարգ կիրառելու կամ օրենքի նախագծի ընդունումը ոչ հրապարակապես ղեկավարելու կամ իրավունքի, ինչպես նաև որոշակի քննարկումների ընթացքում ելույթով հանդես գալու լրացուցիչ հնարավորություն ունենալու փոխարեն Կառավարության ունը սահմանադրական փոփոխության ունենալու նախաձեռնելու և անսահմանափակ իրավունք:
73. Կառավարության անսկսումաբեկ լեզույն ժողովի անկախության անհետաձգաամբաստանապատկով ընդհանուր առմամբ խորհուրդ է սովորում վերանայել այս մոտեցումը: Համապատասխան շահագրգիռ կողմերը, այդ թվում լեզույն ժողովի ներսում, սխալ է մտքեր փոխանակել որոշ հարցերում Կառավարության անուժեղ դերակատարումը չնվազեցնելու հնարավորության շուրջ՝ միաժամանակ հստակ առնելով Կառավարության անհրապաժառանգության ունենալի շրջանակի, ինչպես նաև Կառավարության անսկսումաբեկ լեզույն ժողովի վերահսկողության և իրավունքի ունենալի շրջանակի կարևորության ունը, և օրենքները որպես «փոխակերպող օրենսդրության ունը» ընդունելու հնարավորության շուրջ: Հստակորոշվելու ունը ան շրջանակներում կուտակման օրենսդրական գործընթացում Կառավարության վերոնշյալ լիակարգի ունենալի առանձին օրինակներ և առաջարկության ունը կներկայացվեն հնարավոր այլ ընտրանքային մոտեցումների վերաբերյալ:

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ Դ

Օրենսդրական գործընթացում իշխանության անգործադիր և օրենսդիր ճյուղերի իրավասության ունենալի սպասումն անվերանայում և վերականգնվելու՝ Կառավարության անսկսումաբեկ լեզույն ժողովի անկախության անմեծամասնապատկով:

5.1. Ընդհանուր ընթացակարգային հարցեր

74. 15-րդ գլխում նկարագրված է օրենսդրական նախաձեռնության ունը, լեզույն ժողով օրենքի նախագիծ ներկայացնելու գործընթացը: 67-րդ հոդվածի համաձայն, օրենքի նախագիծը ներկայացվում է արշտունական գրության ամբողջությամբ, որին կցվում են մի շարք փաստաթղթեր: Փաստաթղթերի ցանկը ներառված է Լիարանակարգի V բաժնում: Այս հոդվածով նախատեսված

փաստաթղթերից է օրենքի նախագծի *հիմնավորումը*, որը պարունակում է առկա հիմնախնդիրների, առաջարկվող կարգավորման և ակնկալվող արդյունքների նկարագրում ունը, ինչպես նաև հիմնավորող նյութերը (25-րդ կետի 2-րդ ենթակետ): Աշխատակարգի 28-րդ կետի համաձայն, պաշտոնական գրույթ անը կցվում է նաև օրենքի նախագծի ընդունման արդյունքում սխեմային բյուջեի եկամուտների նվազման կամ ավելացման վերաբերյալ եզրակացությունը, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ փաստաթղթեր:

75. Այստեղ ի է, որ Աշխատակարգի 25-րդ հոդվածով նախատեսված *հիմնավորումը* չի պահանջում պարզաձև, խորքային գնահատում կամ օրենքի նախագծի արտաստման գործընթացում հանրային և սուբստանտիվ ծավալի և արդյունքների մասին տեղեկատվության: Ազդեցության գնահատման նախաձեռնում է բարելավել կարգավորումների կառուցվածքը՝ նախքան որոշում ընդունել ընդհանրականության ուն մշակողներին օժանդակելով կարգավորման, այդ թվում՝ ոչ կարգավորիչ այլ ընտանքների ամենատարբեր ունակետներում մոնիթորինգները պարզելու և դրանք դիտարկելու գործում:⁵⁴
76. Այս համառոտում պոմանագրվել է, որ Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին օրենքի 5-րդ հոդվածով պարտադիր է կարգավորման ազդեցության գնահատումը՝ առավելագույնս կազմված օրենքի նախագծերի մասով: Այլ ին, նույն օրենքի 3-րդ հոդվածով ամրագրված է, որ բոլոր օրենքների նախագծերը, բացառությամբ միջազգային պայմանագրի վավերացմանը վերաբերող օրենսդրական նախագծերի, ախը է անցնեն հանրային և սուբստանտիվ ընթացակարգ:
77. **Նախատեսված պահանջների կատարման օժանդակելու նախաձեռնում Աշխատակարգի 67-րդ հոդվածում և V բաժնում ախը է փոփոխության ուններ կատարել՝ ամրագրելով, որ օրենքի նախագիծն Ազգային ժողով ներկայացնելիս դրանք ախը է ուղեկցվեն բացարական տեղեկանքներով, այդ թվում՝ կարգավորման ազդեցության գնահատում (ԿԱԳ) և իրականացված հանրային և սուբստանտիվ դրանց արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվության ուն:** Կատարյալ կլինի, եթե կարգավորման ազդեցության գնահատման վերաբերյալ տեղեկանքում ներառվեն օրենք մշակելու որոշման հանգեցրած ընդհանրականության քննարկումների վերաբերյալ պոմանագրումները, այդ թվում այլ (օրենսդրական և ոչ օրենսդրական) առաջարկներ ինդիքը և ուծելու վերաբերյալ, ինչպես նաև գենդերային հավասարության, բազմազանության, մարդու իրավունքների և բնապահպանական ազդեցության գնահատումը և թե ինչու օրենքի այդ նախագիծն առավել ուն սրվել մյուս տարբերակների համեմատ Զանձնարարվում է ԿԱԳ իրականացնել ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բարձրագույն կարևորության ուն և բնակչության վրա մեծ ազդեցության ուն ունեցող օրինագծերի համար: 2016 թ. Կարծիքում նշվել էր նաև, որ հանրային և սուբստանտիվ վերաբերող այդ փաստաթղթերում, մյուս կողմից, ախը է նշվեն և սուբստանտիվ

⁵⁴ Տե՛ս Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶ) *Խորհրդի առաջարկության ունը կարգավորման ընդհանրականության և կառավարման վերաբերյալ*, 2012 թ., հավելված 1, ընդհանուր տեղեկանք 4:

ընթացքում բարձրագույն կամ առաջարկները, ինչպես նաև ստեղծկառվող ունի այն մասին, թե տվյալ այլ առաջարկներից որոնք են ներառվել նախագծի սերքսում և որոնք՝ ոչ (և ինչ ու՝ ոչ):⁵⁵

78. Այդ պահանջները սխալ է վերաբերեն Ազգային ժողով ներկայացվող բոլոր օրենքների նախագծերին, այդ թվում իմբսկցող ունենրի կամ պարզամալորների մշակած օրենքների նախագծերին: Ներկայում Լորմաիով իրավական սկսերի մաին օրենքի 1-ին հողվածի 3-րդ կետի 3-րդ ենթակետում նշված է, որ միայն կառավարող ան մշակած օրենքի նախագիծն է ենթակա կարգալորման սզդեցող ան գնահատման և հանրային լսումների: Ազգային ժողովում օրենսդրական նախաձեռնող ամբ հանդես եկող բոլոր պարզամալորների համար, թերևա, դժվար կլ ինի կատարել կարգալորման սզդեցող ան գնահատում՝ հշվի առել ով այն հանգամանքը, որ նրանք չունեն այն ռեսուրսներն ինչ Կառավարող ունը: Բայցևայն սխա, Ազգային ժողով հանող օրենքների նախագծերի որակական համանմանող ունն ապահովել ու և հավանական սողանցքները փակել ու նախապով հարկ է ուշադրող ուն դարձնել բոլոր օրենսդրական նախագծերի համար ունյն պահանջներ ձևալորել ու հարցին: Կինույն ժամանակ, Ազգային ժողովը սխալ է, Կառավարող ան հետմեկտեղ, ուսումնասիրի Ազգային ժողովում օրենսդրական նախաձեռնող ամբ հանդես եկող օղակներին ոլ որտային չեզոք փորձագիտող ուն, ինչպես նաև կարգալորման սզդեցող ան գնահատման և հանրային լսումների անցկացման կարգի վերաբերյալ ուղղորդում՝ միաժամանակ այդ խորհրդակցող ունենրի ներառականող ան, բոլոր համապատասխան շահագրգիռ կողմերի մանակցող ան, սուղաբերթերի, առաջարկող ունենրի և օրինակների ապահովմամբ:⁵⁶
79. 2014 թ. Զայնասումում օրենսդրական գործընթացի գնահատման շրջանակներում ԺԼԲԳն պոձանսզդել էր, որ չնայած կարգալորման սզդեցող ան գնահատումները և քաղաքացիական հասարակող ան հետքննարկումները ունյն սիսկ այն ժամանակ նախատեսված էին օրենքով, այս գործիքների կիրառող ունը հաճախական բնույթ է կրել և սառած խորող ամբ չի կիրառվել: Այն սխալ, ԺԼԲԳն առաջարկել է, որ Կառավարող ունն ու Ազգային ժողովը մշակեն ու ապրոալորվեն հետևել լսող օրինաստեղծ գործընթացի սկզբունքների մաին հայտարարող անը, որտեղ հստակ կձևակերպվեն այն չափորոշիչները, որոնց սխալ է համապատասխանի համակարգը: Գործնականում այս չափորոշիչներին հանել ու եղանակներից մեկն օրենսդրի կողմից օրենքի նախագիծը մերժել ը կամ վերադարձնել ն է, այն դեպքերում, երբ լսող և ժողովրդակարական օրինաստեղծ գործընթացի հիմնական չափորոշիչները չեն ապահովվել: Այդ սշխառակարգը նաև կոզնի նվազեցնել Ազգային ժողովի ծանրաբեռնվածող ունը, ինչպես նաև պարզամալորներին ժամանակ կմասաառած կերարվ ուսումնասիրել ու օրենսդրող անն ու չափորոշիչներին համապատասխան կազմված որակյալ օրենսդրական նախագծեր:⁵⁷

⁵⁵ ԺԼԲԳի Կարծիքը ԲԶ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյալ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 103-րդ կետ

⁵⁶ ՏԷՍ ԵՋԿԺԼԲԳի Կարծիքը «Լորմաիով իրավական սկսերի մաին» Զայնասումի Զանրաբերող ան օրենքի վերաբերյալ, 2020թ., 21-րդ կետ

⁵⁷ ԺԼԲԳի գնահատականը Զայնասումի Զանրաբերող ունում օրենսդրական գործընթացի վերաբերյալ, 2014 թ. հոկտեմբեր, 22-րդ կետ

80. 67-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 1-ին ենթակետի համաձայն, Ազգային ժողովի նախագահը կարող է վերադարձնել պաշտոնական նամակը և դրան կցված օրենքի նախագիծն ու մյուս փաստաթղթերը, եթե դրանք չեն համապատասխանում և երեք սշխառնքայի ին օրվա ընթացքում չի համապատասխանեցվում Կանոնակարգով և ԼՂՀառակարգով սահմանված պահանջներին: Ինչպես պողեն առաջարկվել էր 2016 թ. Կարծիքում, դրանք պետք է վերադարձվեն ոչ միայն Ֆորմալ պահանջներին չհամապատասխանել ու դեսքում (օր.՝ երբ փաստաթղթերը բացակայում են կամ լիարժեք չեն), այլ նաև եթե կցված փաստաթղթերի բովանդակությամբ ու նրա, այդ թվում՝ օրենքի հիմնավորումը, սզդեցույթ ան գնահատման եզրակացույթ ու նկերը կամ հանրային քննարկումների վերաբերյալ տեղեկատվույթ ու նրա պարզամալորներին չեն տրամադրում այն տեղեկատվույթ ու նրա, որ նրանց անհրաժեշտ է օրենքի նախագիծը քննարկել ու և դրա վերաբերյալ կարծիք ձևավորել ու համար:⁵⁸
81. Եթե պաշտոնական գրույթ ու նրա և դրան կցված օրենքի նախագիծն ու փաստաթղթերը համապատասխանում են Կանոնակարգով և ԼՂՀառակարգով սահմանված պահանջներին, ապա նախագահը պետք է երեք օրվա ընթացքում նշանակի գլխադասայի ին հանձնաժողով և շրջանաժողով օրենքի նախագիծը: Օրենքի նախագծի շրջանառման ընթացակարգն ամրագրված է ԼՂՀառակարգի VI բաժնում: 31-րդ կետում ամրագրված է, որ բացի նախագիծն ու ղարկվում է ինչպես գլխադասայի ին հանձնաժողովին, այնպես էլ ԼՂՀառակարգին, իսկ եթե օրենսդրական նախաձեռնույթ ան հեղինակը կառավարույթ ու նրա չէ՝ նաև Կառավարույթ անը: Թեև ուղղակիորեն չի նախատեսվում օրենքի նախագծի հրապարակայի ին շրջանառումը, շրջանառված բոլոր նախագծերն սշխառակարգը գրանցում է, որից հետո դրանք հրապարակվում են Ազգային ժողովի պաշտոնական կայքում (տե՛ս ԼՂՀառակարգի XXVI բաժնի 133-րդ կետը): **Օրենքի նախագծի քննարկման տարբեր վուլերի փաստաթղթավորումը, ներառյալ օրենքի նախագծի լրամշակումները և օրենքի նախագծի վերջնական տարբերակը և պետք է հրապարակվեն առցանց: Սապ ժամ հաու կ ամրագրված չէ և պետք է ավել սցնել 3-րդ բաժնի համապատասխան կարգավորումներում:⁵⁹**
82. ԼՂՀառակարգի VII բաժնի 34-րդ կետի համաձայն, Ազգային ժողովի սշխառակարգն այնուհետև երեք շաբաթվա ընթացքում օերնքով նախատեսված կարգով պարտաաուում է օրենքի նախագծի և այլ օրենքներում և իրավական ակտերում համապատասխան փոփոխույթ ու նկեր կատարել ու մաին եզրակացույթ ու ն, որն այնուհետև ներկայ սցնում է նախագահին և գլխադասայի ին հանձնաժողովին:
83. Այս գործընթացը, թերևս, բավականին կարևոր է, որպեսզի տեղ գանի ոչ թե ԼՂՀառակարգում, այլ Կանոնակարգում: **Յիմնական հարցը շարունակում է մնալ այն, թե ինչ հետևանքներ կլինեն, եթե Աշխառակարգը եզրակացնի, որ օրենքի նախագիծն անհամառեղելի է այլ օրենքներին և իրավական ակտերին: Այդ հարցը, կարծես թե, չի կարգավորվում Կանոնակարգով կամ Աշխառակարգով, և պետք է ներառվի:**

⁵⁸ Տե՛ս ԺԱԲԳ-ի Կարծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժնիների վերաբերյալ, 2016 թ. դեկտեմբերի 2, 106-րդ կետ

⁵⁹ Տե՛ս նաև նույն տեղում, ԺԱԲԳ, 115-րդ կետ

84. Լճիառականագիտի այս և մյուս բաժիններում նշված է «Լճիառականագիտ» (անգլերեն՝ «Administration») եզրույթը, որը չի օգտագործվում Կանոնակարգում: Ենթադրվում է, որ դավերաբերում է Լճագյ ինժեներական ծախսերի, թեև սպորտ չէ, թե որ վարչությունը կամ ստորաբաժանմանն է դավերաբերում: Ասկարող է լինել թարգմանության մեջ, սակայն եթե այդպես չէ, ապա միանշանակ սխալ է նույն սերմնաբույսերի ունեն օգտագործել Կանոնակարգում և Լճիառականագիտում:
85. 16-րդ գլխում ներկայացված է օրենքի նախագծի քննարկման ընդհանուր կարգը: 69-րդ հոդվածի համաձայն, հանձնաժողովում նախնական քննարկումներից և հետաքննարկող փոփոխության ունենալից հետո օրենքի նախագիծը քննարկվում է լիազորմար նիստում՝ երկու ընթացքով (բացառությամբ միջազգային այլ մասնագետների վավերացմանը, դադարեցմանը կամ չեղյալ հայտարարմանը վերաբերող օրենքների նախագծերի): **69-րդ հոդվածի 3-րդ կետը մանրամասն քայլ-առ-քայլ ներկայացնում է երկու հիմնական փուլերի ընթացակարգային տարբերը, այսինքն՝ առաջին և երկրորդ ընթացքումները, սակայն ո՛չ 69-րդ հոդվածը, ո՛չ էլ Կանոնակարգի մյուս դրույթները չեն սահմանում այս քայլերի հստակ նախադրյալները, օրինակ՝ օրենքի նախագծի ըստ էության ընդունումը կամ վերադարձը (փուլ 1) և օրենքի մանրամասն, հոդված առ հոդված քննարկումը (փուլ 2): Օգտակար կլինի Կանոնակարգում ներառել այս տարանջատումը:**
86. 71-րդ հոդվածը կարգավորում է նախնական քննարկումը գլխապես ինչպես հանձնաժողովում և այլ հանձնաժողովներում՝ ըստ անհրաժեշտության: Կարգավորման 5-րդ կետի համաձայն, օրենքի նախագծի վերաբերյալ գլխապես ինչպես հանձնաժողովի եզրակացության ունենալը և մյուս մշտական հանձնաժողովների եզրակացության ունենալը ներկայացվում են առանձին: Ժամանակ և ջանք ինչպես նաև նախապես այս եզրակացության ունենալը ենթադրաբար կարելի է շատ դեպքերում համախմբել: **Թերևս կարելի է փոփոխության ունենալը 71-րդ հոդվածում՝ տարբեր հանձնաժողովների համագործակցային աշխատանքի ու ընթացքի ու նախապես, իդեալական տարբերակում՝ գլխապես ինչպես հանձնաժողովի առջնորդությամբ:**

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԿԱՆ Ե

Ապահովել օրենքի նախագիծով առաջարկվող կարգավորման՝ այլ օրենքների և իրավական ակտերի վրա ազդեցության կարգավորումը Կանոնակարգով, այլ ոչ Լճիառականագիտով, ընդ որում նաև գնահատել ով դրագետներ այն, բազմաթիվության մեջ, մտղու իրավունքների և շրջակա միջավայրի վրա հավանական ազդեցության ունը, միևնույն ժամանակ մասնավորեցնել ով հետախնայներն այն դեպքերի համար, երբ Լճիառականագիտը եզրակացնում է, որ օրենքի նախագիծն անհամառոտելի է այլ օրենքների և իրավական ակտերի հետ:

5.2. Անհետաձգելի նախագծերը

87. 73-րդ հոդվածի համաձայն, Կառավարության որոշմամբ անհետաձգելի համալովող օրենքի նախագիծն ընդունվում է երկամյա աժանկետում, յուրաքանչյուր ընթացումն ավարտվում է մեկ ամսվա ընթացքում: Աստիճանաբար սում է Անհամադրության 109-րդ հոդվածի 4-րդ կետի շարադրանքը:
88. Կառավարության ընթացակարգով օրենքներ ընդունելու կարգը սովորաբար նշանակում է, որ օրենսդրական գործընթացի ընդունված փուլերի մի մասը կարելի է շրջանցել. այսպիսով, Ազգային ժողովի հանձնաժողովներում և լիազորմամբ նիստերում օրենքի նախագծի քննարկումը հնարավոր է սովորականի անհամապատասխան իրականացնել, ինչպես նաև այսօրինակ պոստ ընթացակարգերը թույլ է տալիս խորքային և սուբստանցիալ քննարկումներ ծավալել գործընթացի մեկնարկից հետո: Հստակ առնելով դրանց՝ մարդու իրավունքների և օրենքի գերակայության, ինչպես նաև համապատասխան օրենսդրության որակի վրա հավանական բացասական ազդեցության ունը՝ կարևոր է չչարաչափել այսպիսի պոստ ընթացակարգերը և կիրառել դրանք բացառությամբ կարգով:
89. Կարևոր է, որ ընդունված ընթացակարգից շեղումներ նախատեսող իրավական շրջանակով կարգավորվեն այն չափանիշներն ու հանգամանքները, որոնց պարագայում անհետաձգելի ընթացակարգը հնարավոր կլինի ասփոփել զգուշավոր և հավասարակշռված կերպով: Անշնանակում է նախատեսել, որ իրական հատակագիծերը ներկայացվեն ու քննարկվեն պոստ և պոյ ունակետ կարգով, միևնույն ժամանակ բավարար երաշխիքներ սահմանելով, որպեսզի օրենսդրության ընդունման պոստ ընթացակարգը կիրառվի միայն այն դեպքերում, երբ դա բացառապես անհրաժեշտություն է, և երբ ոչ միայն օրենքի նախագծի հեղինակը, այլ նաև խորհրդարանն է հանդիսանում դրան անհրաժեշտություն մեջ:⁶⁰
90. ՀՀ Անհամադրության և Ազգային ժողովի Կանոնակարգի այս սկզբունքները կիրառելիս անհետաձգելի ընթացակարգ նախաձեռնելու մասին որոշումն ընդունում է ոչ թե Ազգային ժողովն, այլ Կառավարությունը: Այսպիսով, որևէ հարցի անհետաձգելի լինելու մասին Կառավարության որոշման ընդունումից հետո Ազգային ժողովը չունի հարցի անհետաձգելիության ունը ճշտելու հնարավորություն, ինչպես նաև կոչված է դառնել ու: Այս մոտեցումը ակնհայտ է հիմնված լինի անհրաժեշտ երաշխիքների վրա՝ ժողովրդավարության հիմնական սկզբունքներին, այդ թվում՝ իշխանության մեջ ուղերի ստրուկտուրան և հավասարակշռման (ինչը ՀՀ Անհամադրության 4-րդ հոդվածի համաձայն, Հայաստանում քաղաքական իշխանության իրացման հիմնաքարն է) սկզբունքին համարելի իրության ուն ասփոփելու համար:
91. Գործող համակարգը չի փոխանջում, որ Կառավարությունը որևէ հիմնավորում ներկայացնի անհետաձգելի ընթացակարգ նախաձեռնելու համար. փոխադրելով, այս որոշումն ամբողջությամբ

⁶⁰ Տե՛ս պոստակարգ իրավիճակներում օրենքների ընդունման հետագա ուղեցույցը. Եվրոպական հանձնաժողով հանուն ժողովրդավարության օրենքի միջոցով, Օրենքի գերակայության սուբստանցիալ, Էջ 22 («Լ» բաժնի «6»-րդ գլուխ), <https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule_of_Law_Check_List.pdf>:

թողնված է կառավարության համապատասխան ղեկավարների հայեցողությանը: Ազգուկերպ, հիմքում ընկած օրենսդրության ունենալու ընթացակարգերը ախտ է հստակ և բացահայտ կերպով ուրվագծեն արագացված ընթացակարգերի թույլ և արտել իրությանը ան չափանիշներն ու դեպքերը,⁶¹ իսկ կառավարության և օրենսդիր նախաձեռնության ամբողջական եկող այլ մարմինների համար հարկ է սահմանել պահանջ՝ մանրամասնորեն հիմնավորելու արագացված ընթացակարգերի անհրաժեշտությանը ունենալու:⁶² Կանոնակարգի 73-րդ հոդվածի շարադրանքի և Անոնանսդրության 109-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն, չկան գործող երաշխիքներ, որոնք Կառավարությանը թույլ և չեն տա անհետաձգելի ընթացակարգը կիրառել շատ կարևոր օրենսդրական նախագծերի արագացում, ինչը կարող է հանգեցնել օրենքի չարաչափանա և Ազգային ժողովի՝ խորհրդարանական քննության և վերահսկողությանը ան առանցքային դերի նվազեցման: Հարկ է վերհիշել, որ անհետաձգելի դեպքերում սովորական օրինաստեղծ ընթացակարգերից բացառության ունենալու ախտ է նվազագույնի հասցվել: Թեև անհետաձգելի դեպքում արագացված ընթացակարգերը հնարավոր է կիրառել հանրությանը ան համար արտակարգ իրավիճակներում կամ այլ հրատապ պարագայերում, կարևոր է, որ արագացված ընթացակարգերի կիրառումը պաշտոն կերպով հիմնավորված լինի: Կառագացված ընթացակարգերը չախտ է կիրառվել կարևոր և լայնամասշտաբ բարեփոխումների դեպքում:

- 92. Կ դ պարնառով, ինչ ախտ պողեն նշված է 2016 թ. Կողծիքում,⁶³ խորհուրդ է սովորում դիտարկել Կանոնակարգը վրիել ու հարցը՝ **հստակ սահմանել ով օրենքի ընդունման անհետաձգելի ընթացակարգի կիրառումը միայն որպես բացառության ունենալու և նախասահմանված չափանիշներ անրագրել ով այ դ երկու օրենսդրական ակտերում:** Բացի այդ, **արագացված ընթացակարգ կիրառել ու մահին վերջնական որոշումը ախտ է կայացնի Ազգային ժողովը՝ Կառավարության կողմից հիմնավորված առաջարկության ամբ:**
- 93. Եվ վերջիվերջո, Կանոնակարգի 73-րդ հոդվածի 5-րդ կետով նախատեսված է, որ երկանայ ա ժակետը լրացած չի հանրովի, եթե նախագծի վերաբերյալ Ազգային ժողովը որոշում է կայացնում՝ *«մերժում է ընդունել առաջին ընթերցմամբ, ինչ ախտ նաև երկրորդ ընթերցմամբ և անբողջության ամբ կամ ընդունում է որպես օրենք»:* Կ ս հոդվածի իմաստը պարզ չէ, քանի որ որպես կանոն բոլոր որոշումներն էլ նշանակել ու են, որ Ազգային ժողովում օրենսդրական գործընթացն ավարտվել է: Եթե իհարկե թարգմանության ան սիպ չէ, ապա խորհուրդ է սովորում համապատասխանաբար խմբագրել 73-րդ հոդվածի 5-րդ կետի շարադրանքը:
- 94. 74-րդ հոդվածի համաձայն, Կառավարության ունենալու իր ներկայացրած օրենքի նախագծի առնչության ամբ կարող է դնել իր վստահությանը ան հարցը: Դեկարող է սերի ունենալ նստաշրջանի ընթացքում միայն երկու անգամ, և Կառավարության ունենալու չի կարող վստահության ան հարց

---

⁶¹ Տ՝ ս ՔԱԲԳ, [Հայ առննի Հանրախտության ու նուն օրենսդիր գործընթացի գնահատում](#), 2014թ., 51-րդ սարք.: Տ՝ ս նաև ՔԱԲԳ, Մի դովայի Հանրախտության ու նուն օրենսդիր գործընթացի գնահատում, 2010թ., էջ 40:

⁶² ՔԱԲԳ, [Մի դովայի Հանրախտության ու նուն օրենսդիր գործընթացի գնահատում](#), 2010թ., էջ 40:

⁶³ Տ՝ ս ՔԱԲԳ-ի Կողծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախագծի I-III բաժինների վերաբերյալ, 2016թ. դեկտեմբերի 2, 116-120-րդ կետեր:

բարձրացնել ռազմական կամ պրտակարգ դրույթ ան ժամանակ կամ սահմանադրական օրենքի ամենչ ութ ամբ: Օրենսդրական նախագծի և Կառավարույթ ան վստահույթ ան կապը նախատեսված է Կանոնադրույթ ան 157-րդ հոդվածով:

95. Ուտ Էույթ ան, այ ս կարգավորումները նշանակում են, որ եթե Կառավարույթ ունն օրենքի նախագծի ընդունումը կատում է Կառավարույթ ան վստահույթ ան հարցին, ապակեզայ ին ժողովը ամբք է 72 ժամկանընթացքում քվեարկի Կառավարույթ անը վստահույթ ունն հայ տնել ու մասին որոշման նախագծի շուրջ: Եթե որոշման նախագիծն ընդունվում է ապառամավորների ընդհանուր թվի ձայ տերի մեծամասնույթ ամբ, ապաօրենքի նախագիծը համարվում է ընդունված: 74-րդ հոդվածի 4-րդ կետի շարտորանքից թերևա բիում է, որ հաջորդ նիստում վստահույթ ան հարցը դնել ու կողմնորոշման համար Կառավարույթ ան ներկայ սցուցչի պահանջն, ըստ Էույթ ան, վերջ է դնում օրենքի նախագծի հետագա քննարկումներին` անկախ առաջին կամ երկրորդ ընթերցման փուլ ում լ ինել ու հանգամանքից (և թերևա անգամ երբ օրենքի նախագիծը ներկայ սցված է Լեզայ ին ժողով, թեև այ ս սցենարին Կանոնակարգի չի անդրադառնում):
96. Կինուլյ ն ժամանակ, այ ս իրավիճակում Կառավարույթ ունն, ըստ Էույթ ան, ունի օրենսդրի կողմից օրենքի նախագծի պաշտն ու սու մնասիրույթ ան և քննարկման գործընթացը կրճատել ու կամ դրանից իուևսալել ու լ իսգորույթ ունն: Թեև այ դ լ իսգորույթ ունների կիրառման հանգիսականույթ ունը և իրավիճակները սահմանափակ են, Կառավարույթ ունն, այ դուևսալել իսկ, կարիք չ ունի հիմնավորել ու իր քայ լ ը և, ըստ Էույթ ան, լ իսգծեք հայ եցողույթ ունն ունի ապահովել ու, որ խորհրդարանի մեկ նստաշրջանում Լեզայ ին ժողովի կողմից ընդունվեն իր ներկայ սցրած երկու օրենսդրական նախագծեր` անկախ Լեզայ ին ժողովի կողմից այ դ օրենքների նախագծերի բովանդակույթ անը հավանույթ ունն տայ ու կամ չ տայ ու հանգամանից: Իսկալեա, շատհավանական է, որ Լեզայ ին ժողովը Կառավարույթ անն իր վստահույթ ունը հայ տնի նման իրավիճակներում` քաղաքական խժիժույթ ունից և/կամ պրտահերթ ընտրույթ ուններից իուևսալել ու նախատկով, այ սսիրով ընդունել ով ցանկացած օրենքի նախագիծ, որ Կառավարույթ ունը ցանկանում է անցկացնել այ ս կարգով:
97. Աս Լեզայ ին ժողովի օրենսդրական գործընթացում Կառավարույթ անն դեռևա ու ժեղ դերակատարման նա մեկ օրինակ է, որը նա, կարծես թե, հակաում է իշխանույթ ան ճ ու դերի բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքներին: Անն իրավիճակը, երբ Լեզայ ին ժողովին կարել ի է սահմանափակել իր հիմնական գործառույթների կատարման հարցում` հանուն Կառավարույթ ան շարունակական ու կայ ունն գործունեույթ ան, թուլ սցնում է Լեզայ ին ժողովը որակա այ դպիսին և անկասկած չի նախատում օրենսդրի և գործադրի միջև լակ համագործակցայ ին կաաբրի ձևավորմանը:
98. Ալել ին, վերոնշյ այ կարգավորումները` Կառավարույթ ան նկատմամբ վստահույթ ան հարցը, որը ամբք է առաջարկի Լեզայ ին ժողովը և միայն շատ հազվադեպ դեպքերում` Կառավարույթ ունը, իառնում են օրենսդրական գործընթացին: Կառավարույթ ան նկատմամբ վստահույթ ան և օրենքի նախագծի ընդունման կամ չ ընդունման հարցերը ամբք է կարգավորվեն առանձին և չ ամբք է այ ս կերպիճնված լ ինեն: Ա սսիրով, խորհուրդ է տրվում վերաքննաարել այ ս գործել սկերպը և դիտարկել այ ն Աստանադրույթ ունից և Կանոնակարգից հանել ու հարցը:

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ 2

Կանոնակարգում ամրագրել, որ անհետաձգելի համարվող օրենքի ընդունման ընթացակարգի կիրառումը բացառությամբ ունի է՝ հիմնված հառուկ, հստակ և նախապես սահմանված չափանիշների վրա՝ միևնույն ժամանակ կառավարության և օրենսդրական նախաձեռնության ամբ հանդես եկող այլ մարմիններից ակտիվացել հիմնավորել պոստսոցված ընթացակարգերի անհրաժեշտությունը:

5.3. Օրենքի նախագծի առաջին ընթերցմամբ քննարկման ընթացակարգը

99. Օրենքի նախագծի առաջին ընթերցմամբ ուսումնասիրման և քննարկման ընթացակարգը սահմանված է 17-րդ գլխում: Կանոնակարգ օրենքի 78-րդ հոդվածը կարգավորում է Լեզայի ին ժողովում առաջին ընթերցումից առաջ գլխապես ին հանձնաժողովում օրենքի նախագծի քննարկման հարցը: 78-րդ հոդվածի երկրորդ մասի 1-ին կետը հղում է կատարում 77-րդ հոդվածի 4-րդ կետին, որն այլևս գոյություն չունի և, այսպիսով, ենթադրաբար սխալ է հանել:
100. 78-րդ հոդվածի 4-րդ կետի 1-ին և 2-րդ ենթակետի համաձայն, Կառավարության անբացառիկ իրավասության անը վերապահված նախագծերը հանձնաժողովների նիստում չեն կարող փոփոխվել կամ կարող են փոփոխվել միայն Կառավարության համար ընդունելի ուղղումներով: Օրենքի որոշակի ուղղության ուղղումը Կառավարության միանձնյա օրենսդրական նախաձեռնության անը վերապահելու հիմնավորումը պարզ է:⁶⁴ Միևնույն ժամանակ դակարող է նշանակել, որ այդ դեպքերում Լեզայի ժողովի սզդեցության ունը, խորհրդարանական վերահսկողության ուն իրականացնելու հնարավորության ունը իրատասմանախակվում է: Իշխանության ան ճյ ուղերի ճիշտ բաժանումն ու հավասարակշռության ունն ապահովելու նպատակով խորհուրդ է սրվում վերանայել ներկայիս մոտեցումը և սեանել, թե պոյ ոք այդ սահմանախակումներն իրապես անհրաժեշտ են՝ նկատի առնելով դրանց բացասական սզդեցության ունն Լեզայի ժողովի վերահսկողական դերի վրա:
101. 78-րդ հոդվածի 4-րդ կետի 5-րդ ենթակետի համաձայն, խորհրդարանական քննարկման ընթացքում հիմնական զեկուցողը (որը, ինչպես հետևում է 2-րդ կետի 1-ին ենթակետի շարադրանքից, նաև նախագծի հեղինակն է) կարող է նախագիծը լրաիշակել ու նպատակով հետաձգել հարցի քվեարկության ունը (որը համարվում է ընդունված առանց քվեարկության ան): Լրաիշակված նախագիծը հանձնաժողովի առաջիկա նիստից առնվազն երեք օր առաջ ներկայացվելու դեպքում, այն քվեարկության ան է դրվում այդ նիստում:

⁶⁴ Ոստանմանադրության ան, դրանք են Պետական բյուջեի մասին օրենքները (110-րդ հոդվածի 1-ին կետ), միջազգային այլ մանադրերի վավերացման, դադարման կամ անվավեր ճանաչման մասին օրենքները (116-րդ հոդվածի 2-րդ կետ), համաներման մասին օրենքը (117-րդ հոդված), վարչատարածքային միավորների և բաժանումների մասին օրենքը (121-րդ հոդված), նախարարության ունների ցանկը և Կառավարության ան գործունեության ան կարգը (147-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 2-րդ ենթակետ) և միջհամայնքային միավորների մասին օրենքը (189-րդ հոդվածի 1-ին կետ):

102. Ինչպես պողեն նշվել է 2016 թ. Կտոմբուհում, սա հիմնական զեկուցողին Էսկան հայ եցուրթ ուն է տպիս այս գործընթացում, ինչը կարող է սղավաղել նախագծի նախապարտաստական վուլ էրի և Լեզայի ին ժողովում դրա ընթացման միջև բաժանաբար գիծը: Ալել ին, էթե նախագծի հեղինակը Կառավարութթ ունից է, սապ կրկին հարց է առաջանում իշխանութթ ան ճյ ուղերի բաժանման ու հավասարակշռութթ ան և Լեզայի ին ժողովի վերահսկողական դերի առնչութթ ամբ, քանի որ դա նշանակում է, որ Կառավարութթ ունն է որոշում, թե նախագծերն ինչ պագութթ ամբ սբար է անցնեն հանձնաժողովներում նախնական քննարկման վուլ ը` անկախ հանձնաժողովի ցանկութթ ունից:

103. Ալել ին, լրաշնակված նախագիծը դրվում է քննարկման` առանց հանձնաժողովում տյ այ օրենսդրական նախագծի վերաբերյ այ լրացուցիչ քննարկման: Կախված այ դ կետում կատարված վոփոխութթ ունների աարձանից և նկատի առնել ով հանձնաժողովում նախագծի քննարկման և հարցարման վուլ ի նշանակութթ ունը` սա թերև, Էսկանորեն թալ սցնում է հանձնաժողովների դերը: Զարկապես ծավալ ուն կամ բարդ օրենսդրական նախաճեռնութթ ունների կամ քվետրութթ ան հետաճուցից հետո նախագծի Էսկան լրաշնակումների պարագայ ում նվազագույնը եռօրյ աժամկետը հնարավոր է բավարար չլ ինի, որպեսզի հանձնաժողովի անդամները հնարավորութթ ուն ու նենան ժամանակին և հանգամանորեն ծանոթանալ ու վերանայ ված նախագծին` հաջորդ քվետրութթ անն ընդառաջ:

104. Վերոնշյ այ պարճառներով 78-րդ հոդվածի 4-րդ կետի 5-րդ ելթակետով նախատեսված գործընթացը սբար է վերանայել ու վոփոխել` հանձնաժողովների դերը բարձրացնել ու նախարկով: Զիմնական զեկուցողի առաջարկութթ ամբ որոշ նախագծերի քվետրութթ ունը հետաճել ու հնարավորութթ ունը սբար է պահպանել, սակայն դա սբար է որոշեն հանձնաժողովները, որոնք նաև սբար է որոշեն վերանայ ված նախագծի քննարկումը շարունակել ու հարցը և հետագա քննարկման համար անհրաժեշտ ժամանակը: Ալել ին, համաճայն այն սկզբունքի, որ Լեզայի ին ժողով ներկայ սցված նախագիծը դառնում է «Լեզայի ին ժողովի նախագիծը», հանձնաժողովները նաև սբար է ու նենան քվետրութթ ունը հետաճել ու առաջարկը մերժել ու և վերանայ ված նախագիծը լիաբումար նիստներկայ սցնել ու իրավունք, նույն նիսկ էթե դա չի համապատասխանում նախագծի հեղինակի ցանկութթ անը:⁶⁵ Կ ս նկատառումները վերաբերում են նաև 79-րդ հոդվածի 5-րդ կետով նախատեսված առաջին ընթացման ընթացքում քվետրութթ ան հետաճմանը:

105. Էթե օրենքի սկզբնական նախագիծը` համապատասխան վոփոխութթ ուններով, չի պոժանանում հանձնաժողովի հավանութթ անը, սապ հանձնաժողովում իմբակցութթ ուններից կամ պարգամավորներից մեկը կարող է այ լընարմաքայ ին նախագիծ պարտասել, որն այ նու հետև հանձնաժողովի որոշմամբ ներկայ սցվում է Լեզայի ին ժողովի նիստ` սկզբնական նախագծի հետ մեկտեղ (78-րդ հոդվածի 6-րդ կետ): Կ նու հետև այ լընարմաքայ ին և սկզբնական նախագծերը

⁶⁵ ԵՐԿԾՐԿԻ գնահատականը Զայ աստնի Զնարարբումութթ ունում օրենսդրական գործընթացի վերաբերյ այ, 2014 թ. հոկտեմբեր, 68-րդ կետ

քննարկվում են Ազգային ժողովի նիստում՝ Կանոնակարգի 80-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

106. Կ ս ընթացակարգում լիպոժեք չի օգտագործվում հանձնաժողովներում նախնական քննարկումների հնարավորությամբ ունը, հանձնաժողովին՝ մեկ նախաձեռնություն էլ պարտադրել ու փոխարեն (ինչը թերևս ենթադրում է որոշակի դրույ թևերի տարբեր այլ ընտրանքներ), որից հետո նախաձեռնություններ կայացվում է Ազգային ժողով, հանձնաժողովը հնարավորությամբ ուն ունի ներկայացնել ու սկզբնական նախաձեռնություններ մեկ վերանայված տարբերակ և մեկ այլ տարբերակ՝ լրացուցիչ առաջարկներով: Կ ս գործընթացը որոշակիորեն դժվարակիր է և ավելի ժամանակատար ու սշխատատար է քննարկումներ ծավալել ու և օրենսդրությամբ ունն ընդունել ու իմաստով, քանի որ այս դեպքում երկու նախաձեռնություններ համեմատել ու և քննարկել ու անհրաժեշտությամբ ուն է առաջանում, միաժամանակ բացակայում է մեկ նախաձեռնություն որոշակի տարբերակ իրար միավորել ու ընթացակարգ ձևավորել ու հնարավորությամբ ունը:

107. Թերևս նախընտրելի է 78-րդ հոդվածի 6-րդ կետը և 80-րդ հոդվածը փոփոխել այնպես, որ հանձնաժողովն առաջին ընթացքում համար միայն մեկ նախաձեռնություն ներկայացնի Ազգային ժողով և, անհրաժեշտությամբ ան դեպքում, ներառի որոշակի հոդվածների մի քանի այլ ընտրանքային տարբերակներ: Կ ու ս մոտեցումը, որը ներկայացվել էր 2016 թ. Կարծիքում, պարզամակրոններին խոստումներ է ներկայացնել փոփոխությամբ ուններ, որոնք կքննարկվեն Ազգային ժողով ներկայացված նախաձեռնության համապատասխան դրույ թևերի հետմեկտեղ:⁶⁶

108. 79-րդ հոդվածով կարգավորվում է Ազգային ժողովի նիստում նախաձեռնությունների քննարկումն առաջին ընթացքում: Եթե օրենքի նախաձեռնություններ ներկայացվել է պարզամակրոնների, խմբակցության ունների նախաձեռնությամբ կամ քաղաքացիական նախաձեռնությամբ, ապա Կառավարության ունն ունի «պրոտիերթել ույ թի» իրավունք: Աս և Ազգային ժողովի օրենսդրական գործընթացում Կառավարության ան ունեցած պրոտիերթել ույ թի օրինակ է և սխալ է վերանայվի: Կառավարության ունը սխալ է ունենա ոչ կառավարական հեղինակների նախաձեռնությամբ ներկայացված նախաձեռնությունների շուրջ մեկնաբանությամբ հանդես գալ ու իրավունք, սակայն չկարող են ակներև պարճառ, թե ինչ ու Կառավարության ունը սխալ է ունենա «պրոտիերթել ույ թի» իրավունք և ինչ ու չսխալ է մասնակցի այդ մտքերի փոխանակության անը՝ պարզամակրոնների և այ ու ս շահագրգիռ կողմերի հետհավասար հարթության ունում:

ՀԱՆՁՆԱՐՄԱՆ Ե

Վերանայել Կառավարության ան բացառիկ իրավասությանը վերաբերող նախաձեռնություններում քննարկման սահմանափակումներ նախատեսող ներկայիս մոտեցումը և հավասարակշռության ուն հաստատել Կառավարության ան բացառիկ կարգավորիչ դերի ու Ազգային ժողովի վերահսկողական դերի միջև:

⁶⁶ Տե՛ս նաև ԺԲԲԳի Կարծիքը ՀՀ Ազգային ժողովի Կանոնակարգ օրենքի նախաձեռնությունների վերաբերյալ, 2016 թ. դեկտեմբերի 2, 114-րդ կետ

6. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

109. Խորհրդարանական վերահսկողության ունը՝ ակտիվ կառավարման և նրա գործողության ունենների ծրագրերի ընթացքի վերանայումը, նախատու է ավելի և ավելի ակտիվ կառավարման ու իշխանության մեջ ուղերի անհրաժեշտ հավասարակշռության ակտիվացմանը ժողովրդավարական հասարակագրում: Խորհրդարանական վերահսկողության ունեն անհրաժեշտ է Կառավարության մեջ հոչակած և Լեզային ժողովի հաստատած քաղաքականության ունենների պարզանք իրադրումն ու օրենսդրության մեջ ու Կառավարության մեջ ծրագրերով նախատեսված նախաձեռնումների իրականացումն ապահովել ու նախաձեռնել: Բացի այդ, Խորհրդարանական վերահսկողության ունեն անհրաժեշտ է Կառավարության մեջ գործունեության մեջ թափանցիկության ունը և Կառավարության մեջ նկատմամբ հանրության մեջ վստահության ունը բարձրացնել ու համար:⁶⁷
110. Կանոնակարգի 5-րդ բաժնում նախատեսված են Խորհրդարանական վերահսկողության մարմինները ուղղության ունենները, այդ թվում՝ ակտիվության մեջ ու ջեղի կատարման նկատմամբ վերահսկողության ունը (24-րդ գլուխ), Խորհրդարանական վերահսկողության մեջ առկա այլ հարցերի քննարկման կարգերը (25-րդ գլուխ) և ակտիվության մարմինների գեղույնները, հարցողուները և հարցվողության ունենները (26-րդ գլուխ):
111. Խորհրդարանական վերահսկողության մեջ թեմայով ժՐԲԳ-ն իր 2014 թ. գնահատականում պոճանագրել է, որ Լեզային ժողովն հիմնականում իրականացնում է իր օրենսդրական գործառույթը և ավելի քիչ՝ վերահսկողական գործառույթները:⁶⁸ Ժողովրդավարության մեջ Վերախնայելի մեջ հիմնադրամի 2019թ. գեղույնը համանման պոճանագրումներ է պարունակում:⁶⁹
112. Թեև հարցողու ենթաբաժիններում նախատեսված են իմբակցության ունենների, մշտական հանձնաժողովների և Լեզային ժողովի մարմինները վերահսկողական իրավասության ունենները, կան մի քանի վերահսկողական գործիքներ, որոնք ընդհանուր են այս բոլոր մարմինների համար: Դրանցից մեկը Կանոնակարգի 125-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով և սուները հրավիրել ու իրավունքն է: Լեզային ժողովի XXI բաժնի (87-88-րդ կետեր) համաձայն, և սուները հրավիրել ու մասին որոշումը (ներառյալ նիստի անապոյտը, ժամը, վայրն ու անցկացման կարգը) մեք է պաշտոնական ինտերնետային կայքում հրապարակվի և գնագնացային և լրատվաիջոցներին և սուներին մասին մեք է տեղեկացվի նիստից առվաթև երեք աշխատանքային օր առաջ:

⁶⁷ ԺՐԲԳ-ի գնահատականը Հայաստանի Հանրապետության ունում օրենսդրական գործընթացի վերաբերյալ, 2014 թ. հոկտեմբեր, 64-65-րդ կետեր:

⁶⁸ ԺՐԲԳ-ի գնահատականը Հայաստանի Հանրապետության ունում օրենսդրական գործընթացի վերաբերյալ, 2014 թ. հոկտեմբեր, 68-րդ կետ:

⁶⁹ Տե՛ս Ժողովրդավարության մեջ Վերախնայելի մեջ հիմնադրամ/ ԱԿ-ի գաղափարային ծրագիր. *ժամանակակից Խորհրդարանը ժամանակակից Հայաստանում, Հայաստանի Հանրապետության մեջ Լեզային ժողովի կարիքների գնահատում*, 2019 թ. դեկտեմբեր, էջ 19:

Հարցական է, թե պոյ ոք սահանդիսանում է բավարար ծանուցում, և խորհուրդ է տրվում դիտարկել այս ժամկետը երկարաձգել ու հարցը, որաբազի համապատասխան շահագրգիռ կողմերը բավական ժամանակ ունենան այդ լուսումների մասին սեղեկանալ ու և իրենց մանակցութիւն ունն ապահովել ու համար:

113. Աշխատակարգի 90-րդ կետի համաձայն, Ազգային ժողովի նախագահի կամ գլխաբասային հանձնաժողովի նախագահի կամ խմբակցութիւն ան ղեկավարի կազմած` լուսումների պոյ ունքների պոճանաբոլմը հրապարակել ու համար անհրաժեշտ է Ազգային ժողովի նախագահի համաձայնութիւն ունը: Աստիկաում է այն գաղափարին կամ սկզբունքին, որ խորհրդարանական ընթացակարգերն` իրենց բոլ որ ձևաչափերով, աբար է հրապարակվեն ստացված տլլ պլների հիման վրա **խորհուրդ է տրվում այս ապահանջը հանել Աշխատակարգի 90-րդ կետի շարադրանքից:**

6.1. Խմբակցութիւն ունների հարցամիտումներն ու ղոված Կառավարութիւն անը

114. Կանոնակարգ օրենքի 25-րդ գլխի համաձայն, Կառավարութիւն անը գրավոր և բանավոր հարցեր ուղղել ու պարզամարտիների իրավունքին (119-120-րդ հորցեր) գուգահեռ, խմբակցութիւն ունները և իրավունք ունեն 121-րդ կետին համապատասխան հարցամիտումներ ուղղել Կառավարութիւն անը, ինչը համահունչ է Աստիկաումնութիւն ան 113-ր հորվածով նախատեսված սկզբունքին:

115. Աստիկաումնութիւն անը ստիկաումնութիւն անը է Կառավարութիւն անը անդամներին խմբակցութիւն ունների կողմից ուղղվող հարցամիտումների թիվը, սակայն 121-րդ հորվածի 2-րդ կետով նախատեսված է, որ յ ուրաքանչյ ուր խմբակցութիւն ուն կարող է միայն մեկ հարցամիտում ներկայացնել յ ուրաքանչյ ուր հերթական նստադրանի ընթացքում: Բացի Կառավարութիւն անը անդամների համար հարցամիտումնը 30 օրվա ընթացքում պատասխանել ու անհարմարութիւն ունից` անկիայ տչէ, թե ինչ ու հարցամիտում ուղղել ու իրավունքը աբար է այս կերպ ստիկաումնութիւն վերադիմաստամիտել այս մոտեցումն ու հանել այս ստիկաումնութիւն անը:

116. 2020 թվականին Կանոնակարգում առաջարկված վոլտիտութիւն ունների պոյ ունքում, այդ թվում` 121-րդ հորվածի 1.1 կետի նոր կարգավորմամբ, գերադասային հանձնաժողովի նախագահն իրավաում է լինել ու առաջարկել, որ խմբակցութիւն ուններն իրացնեն հարցամիտումների իրենց իրավունքը` հանձնաժողովի վերահսկողական գործունեութիւն ան միջոցով: Կս կերպ հնարավոր կլինի բարձրացնել հանձնաժողովների վերահսկողական գործառւլ թի հետանքային բնուլ թը կամ պոյ ունավետութիւն ունը, որաբազի հանձնաժողովները հանդես չգան միայն եգրակացութիւն ուններ ընդունողի դերում, ինչը նախատեսված է Կանոնակարգի 122-րդ հորվածի 6-րդ կետով: Կինուլն ժամանակ, նկարի առնել ով այն, որ յ ուրաքանչյ ուր խմբակցութիւն ուն յ ուրաքանչյ ուր նստադրանում ունի միայն մեկ հարցամիտումն իրավունք` գպոմանալի չի լինի, եթե խմբակցութիւն ունները դժկամութիւն անը իրացնեն իրենց իրավունքն այս եղանակով: Դիտարկման ենթակա է ավելի ընդհանուր բնուլ թի հարցն առ այն, թե պոյ ոք կատարման ընթացքի նկատմամբ

վերահսկողության ունը բավարար է հանձնաժողովների վերահսկողական գործունեության ան պող ունը ունում թերացումների կամ սխալների հայտնաբերման առումով:

- 117. **Խորհրդարանական վերահսկողության այս հարցն, այսպես, ախտ է ամբողջությամբ վերանայել՝ այնպես ինչպես նաև ինչպես ժողովի նկատմամբ Կառավարության հաշվետվողականության ունն՝ առաջինի իրավաբանական նախատեսված հարցերով:**

6.2. Մշտական հանձնաժողովների խորհրդարանական վերահսկողության ունը

- 118. 122-րդ հոդվածով կարգավորվում է մշտական հանձնաժողովների խորհրդարանական վերահսկողության դերը: Առումնով է, որ հանձնաժողովները հանձնաժողովները «խորհրդարանական վերահսկողության ուն են իրականացնում օրենքների կատարման ընթացքի նկատմամբ» և նաև կարող են «ստեղծակալության ուն արհեստել Կառավարության ծրագրի կատարման ընթացքի վերաբերյալ»: Յուրաքանչյուր հանձնաժողով ինքն է որոշում «խորհրդարանական վերահսկողության թեման»:
- 119. Կայսրով, մշտական հանձնաժողովները ծառայում են «ընդհանուր նախադասություն» (կամ «երկու նախադասություն»): դրանք ձևավորվում են օրենքների նախագծերի (և այլ հարցերի) սկզբնական ուսումնասիրության, ինչպես նաև խորհրդարանական վերահսկողության ուն իրականացնելու համար (Կանոնակարգի 10-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Հայաստանում այս հանակարգի թերության ունն սվելի սուր է պոստայ տված օրինաատեղծ սշխատանքի ծավալի պարճառով, քանի որ հանձնաժողովները (ոչ բոլորն, իհարկե) գործ ունեն մեծածավալ օրենսդրության հետ և վերահսկողական գործունեության շրջանակը կամ դրա համար նախատեսված ժամանակը հավանաբար սահմանափակ է: Կայսրով ինչպես նաև Լուծման մեկ տարբերակ է այս երկու գործառույթները երկու տարբեր հանձնաժողովների վերապահելը, թեև դա էլ ունի իր դժվարության ունները: Կայսրով հարցը ախտ է քննարկել՝ նկատի առնելով օրենսդրական գործընթացում հանձնաժողովների դերն, ինչպես նաև Ազգային ժողովի վերահսկողական մեխանիզմներն ընդհանրապես ամրապնդելու անհրաժեշտության ունը:
- 120. Հանձնաժողովների վերահսկողական գործունեության ան պող ունը ունը ընդունվում են գրավոր եզրակացության ուններ, որոնք Աշխատակարգով սահմանված կարգով ուղարկվում են Ազգային ժողովի մյուս մարմիններին, ինչպես նաև «իրավաբան մարմիններին և պաշտոնատար անձանց» (Կանոնակարգի 122-րդ հոդվածի 6-րդ կետով): Աշխատակարգի XVIII բաժնի 78-րդ կետը հստակեցնում է, որ այդ եզրակացության ուններն Ազգային ժողովի սշխատակալի միջոցով երկու սշխատանքային օրվա ընթացքում ուղարկվում են իրավաբանական մարմիններին կամ ստեղծական ինքնակառավարման մարմիններին կամ պաշտոնատար անձանց: Ոչ Կանոնակարգը, ոչ էլ Աշխատակարգը չեն սահմանում, թե այդ մարմինները կամ դրանց պաշտոնատար անձինք ինչ ժամկետում ախտ է պատահանեն, եթե իհարկե այս դեպքում չի կիրառվում հանձնաժողովների

գրավոր պահանջներին երեք շաբաթվա ընթացքում պատահանել ու վերջնաժամկետը, որը նախատեսված է Կանոնակարգի 12-րդ հոդվածի 2-րդ կետով: Եթե դա այդպես է, ապա 122-րդ հոդվածի 6-րդ կետում սխալ է համապատասխան հղում կատարել այս դրույթին:

121. Իրավասու մարմինների և պաշտոնատար անձանց պատահանը ստանալուց հետո Լժպատկազմը դրանք 24 ժամվա ընթացքում ուղարկում է Լեզգային ժողովի նախագահին, նրաստեղծակալներին, խմբակցության ունեներին և մշտական հանձնաժողովներին, և ստեղծարար է Լեզգային ժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում (79-րդ կետ): Իհարկե ողջունելի է, որ այդ հարցումների պատահանները հրապարակվում են, սակայն խորհուրդ է տրվում ուղարկվելուց հետո հրապարակել նաև հանձնաժողովների եզրակացության ունեներն ու դրանց համար հիմք ծառայած բացահայտումները: Ղակօգնի բարձրացնել Լեզգային ժողովի՝ վերահսկողական դերի իրացման գործընթացի թափանցիկության ունեն ու ապահովել պատահանների ժամանակին ստացումը գործադիր իշխանության ունից: Հանձնաժողովների կողմից Կառավարության գործողության ունենրն ամենամյակարգվածքով վերահսկել ու միջոցների հետազահանակարգումն ու բազմազանացումը նույնպես կարող է նախատարվել ինել :

122. Բացի այդ, նկատի առնելով, որ օրենքների փաստացի ազդեցության ունեն ու պարզաճ կատարումը սովորաբար հնարավոր է գնահատել միայն մի քանի տարի անց, օգտակար կլինի ներդնել օրենքների կատարումն ու դրանց ազդեցության ունեն (հիմնականում, թե ինչպես են դրանք գործնականում սլխատում) մի քանի անգամ վերանայել ու համակարգ:

123. Թեև օրենքի ընդունման տարում վերանայումը կարևոր է՝ սեսնել ու համար, թե որքան սահուն է ընթացել օրենքի անցումային և սկզբնական փուլը, հավասարաբար կարևոր է նաև օրենքի նշանակության, պոյ ունալետության ու կիրառման՝ կանոնավոր վերանայումն օրենքի ընդունումից երկու կամ երեք տարի անց, ինչպես նաև հետազահումը երում: Ընդունված օրենսդրության վերանայումը չափաանց կարևոր է օրենքների՝ գործնական կիրառելիության ունեն հականալ ու դասաբար էլ ինի նոր օրենսդրության կամ օրենսդրական փոփոխության ունենրի մեկնարկային կետ **Հարկ է դիտարկել ընդունված օրենսդրության հետագա կիրառման՝ հանձնաժողովների մակարդակում ավելի իրատգնահատման համակարգի մշակման հարցը,⁷⁰ և համապատասխան լրացումները կատարել 122-րդ հոդվածում:**

124. 122-րդ հոդվածը Կառավարության ներկայացուցիչների համար չի նախատեսում հանձնաժողովների պահանջած ստեղծարարության ունեն ներկայացնել ու պարտավորության ունեն, ինչպես նաև չի նշվում, թե ինչ ստորի կունենա եթե պահանջվող ստեղծարարության ունեն չտրամադրվի: Հանձնաժողովների խորհրդարանական վերահսկողության

⁷⁰ Տե՛ս ժողովրդավարության Կեսթիսթերյան հիմնադրամ/Կիսթիրված ազգերի զարգացման ծրագիր. *Ժամանակակից խորհրդարան ժամանակակից Հայաստանի համար*. Հայաստանի Հանրապետության Լեզգային ժողովի կադրների գնահատում, 2019 թ. դեկտեմբեր, 30-րդ և 33-րդ էջեր, որտեղ ասված է, որ մինչ այժմ քիչ է ուշադրության ունեն դարձվել Լեզգային ժողովի՝ ընդունված օրենսդրության կատարումը գնահատելու դերին, և 51-րդ էջում առաջարկվում է ամրապնդել Լեզգային ժողովի դերը գործադիր ու ոլի նկատմամբ խորհրդարանական վերահսկողության գործընթացում, այդ թվում՝ ընդունված օրենսդրության հանգամանակից ունեն մնալիություն ունեն՝ դրանց կատարումն ու հասարակության վրա ազդեցություն ունեն ստուգելու նախադրով:

պոյ ունակեալ ունը բարձրացնել ու նախակով խորհուրդ է սրվում համապատասխան փոփոխութիւն ուն կատարել 122-րդ հոդվածում:

6.3. Զննարկումները և իսպուստները

125. Կանոնակարգ օրենքի 123-րդ հոդվածը նախատեսում է հասարակական հետաքրքրութիւն ուն ներկայացնող հրատապ թեմայով քննարկումներ անցկացնել ու կարգը, որը բիւում է Ատմանատրութիւն 114-րդ հոդվածի պահանջից: Կ'դ քննարկումները սեղի են ունենում հերթական սատշրջանի նիստերից մեկում (նիստի օրն առաջադրվում է մեկ շաբաթ առաջ)՝ ապաքանակորների ընդհանուր թվի մեկ հինգերորդի ներկայացրած առաջադրութիւն ամբ:
126. Դեկտ է պարկերացնել, սակայն, թե 123-րդ հոդվածում նկատարված գործընթացներն ինչպես են ընծեռում հրատապ կամ պոտակտթ թննարկման հնարակորութիւն ուն, հիմնականում այն պարճառով, որ այս հոդվածով նախատեսված ժամկետներն ու սշխատակարգը չեն պոտացրում նման քննարկման հրատապբնույ թը:
127. Չկա որևէ նշում, որ հրատապ քննարկումները կարելի է կազմակերպել խորհրդարանի պոտակտթ նիստով, եթե հրատապ հարցը կամ պոտակարգ իրակիճակն առաջանում է Ազգային ժողովի սատշրջանից դուրս: Պետք է ավելացնել այս մասն, ինչպես նաև համապատասխան ընթացակարգ կատարել կլ ինի օնլ այն քննարկումների հնարակորութիւն նախատեսումը (այս մանով, որ Ազգային ժողովի սեինիկական հաքեցվածութիւն ունը դարթոյլ և տա):
128. Ավելին, առաջարկների ներկայացման ժամկետներն ավելի սեղմ չեն, քան ոչ հրատապ հարցերի քննարկման սպոտայ ում է. Ազգային ժողովի նախագահին, կրկին, երեք օր է սրվում պաշտոնական հիմքերով առաջարկը մերժել ու համար: Զննարկումները ամբք է անցկացվեն միայն յ ուրաքանչյ ուր հերթական եռօյր անատշրջանի հիմնական նիստի ընթացքում, որը հրակիրվում է Կանոնակարգի 36-րդ հոդվածի 1-ին կետով ստմանված ժամկետում: Անաքիկա նիստի ընթացքում քննարկումը հնարակոր է միայն այն դեպքում, եթե համապատասխան առաջարկն Ազգային ժողովի նախագահին ներկայացվել է մեկ շաբաթ առաջ:
129. Դրատապիարցերը սովորաբար հարկ է քննարկել հնարակորինս կարճ ժամկետում. այս սպիտով, ապաքանակորները չեն կարող սպատել մինչև հաքորդ եռօյր անատշրջանը, ինչպես նաև հնարակոր է ժամանակ չլ ինի հաքորդ նիստին քննարկման հարցով մեկ շաբաթ առաջ դիմել ը: Կ'ս կարգում, թերև, հաքվի առնված չէ այս գործընթացի հրատապբնույ թը ն, այս սպիտով, այն ամբք է ծակլ ուն փոփոխութիւն ենթարկվի, որսբսգի խորհրդարանական հրատապ քննարկումները հնարակոր և ինի կազմակերպել հնարակորինս սեղմ ժամկետում:
130. Զննարկման ակարսին հիմնական զեկուցորը կարող է հանդես գալ Ազգային ժողովի ու դերճ կամ հայ տարարութիւն ուն ընդունել ու առաջարկութիւն ամբ, որը քվեարկութիւն կորվի առանց քննարկման (123-րդ հոդվածի 6-րդ կետ): Եթե նման առաջարկ չի սրվում կամ առաջարկը չի ընդունվում, ապա հարցի քննարկումը համարվում է ակարսված: Պարզ չէ, թե ինչ ու

հասարակական հետաքրքրույթ ուն ներկայ սցնող հրատապիւոցերին առնչ վող ԱԺ ուղերձները կամ հայ տարաոուրթ ունները չաբար Է քննարկվեն նաիքան ընդունումը: Խորհունրդ Է սրվում վերանայել այս մոտեցումը և նաև նախատեսել ուղերձի կամ հայ տարաոուրթ ան բովանդակուրթ ունը քննարկել ու հնարավորուրթ ուն:

131. Կանոնակարգ օրենքի 26-րդ գլ ուիը նախատեսում Է սբտական մարմինների գեկույ ցների ներկայ սցման և քննարկման ընդհանունր կարգ, ինչաբա նաև հաաուկ գեկույ ցների օր.՝ Զաշվեքննիչ ապա աաի տարեկան գեկույ ցի ներկայ սցման ու քննարկման կարգեր (130-րդ հոդված): Պարզ չԷ՝ պոյ ոք այս բոլ որ գեկույ ցներն Ազգայ ին ժողովը աբար Է քննարկի 126-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված կարգով, թե՞ քննարկումները աբար Է անցկացնվեն միայն հաաուկ կարոտրուրթ ան, օր.՝ Կաաակարուրթ ան ծրագրի կաաարման մաաին տարեկան գեկույ ց (127-րդ հոդված), կամ հաաուկ մտահոգուրթ ան սեղիք տվող հարցերի դեսարում: Զարկ Է դիտարկել այս վերջին մոտեցումը, որաբազի խորհրդարանն իր թանկ ժամանակը չնվիրի աաօրեսական հարցերին, երբ դակարել ի Էր օգտագործել այլ նաաարակներով:

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ Ը

Դիտարկել հանձնաժողովների մակարդակով՝ ընդունված օրենսդրուրթ ան հետօրենսդրական գնահատման ալել ի իխտահանակարգ մշակել ու հնարավորուրթ ունը և համաաարաաիան լ բացումները կաաարել Կանոնակարգի 122-րդ հոդվածում:

7. ԵՇՐԱԳԱԿԻՉ ԿԿՍՏՈՒՄՆԵՐ

132. Անդհանունր աամաբ, Կանոնակարգի ցանկացած հետաաա վոկոիուրթ ուն աբար Է լ այնորեն քննարկվի Ազգայ ին ժողովում, ինչաբա նաև Կաաակարուրթ ունում և, ըստ նաաարակահարմարուրթ ան, անկախկաաույ ցներում և քաղաքացիական հաաարակուրթ ան շրջանում:

Զանրայ ին քննարկումները բաց և ժողովրդապարական կաաակարման միջոց են. դրանք բարձրացնում են սբտական կաաույ ցների թաիանցիկուրթ ան ու հաշվետվողականուրթ ան աաիճանն, օգնում են աաաիովել հնարավոր հակաաուրթ ունների վերհանումը նաիքան օրենքն ընդունելը:⁷¹ Կ ս կարգով անցկացված քննարկումներն, ընձեռել ով մաբերի բաց և ներաաական վոիանակուրթ ան հնարավորուրթ ուն, բոլ որ շահագրգիռ կողմերի շրջանում բարձրացնում են տարբեր հանգամանքների իմացուրթ ան աաիճանն ու վստահուրթ ունն ընդունված օրենսդրուրթ ան նկատաբ: Եվ ի վերջո, սանաև օրենքի ընդունումից հետո դրակաաարումը բարել ալել ու միսում Է:

[ՏԵԲՄՏԻ ՎԵՐՁԸ]

71 ՏԷ ս, օրինակ, ժԱԳ Անրու իրավունքների պաշտպանների պաշտպանուրթ ան մաաին ուղեցույց (2014), Աաիին II, «Ե» ենթաբաժին, սբտական գործերին մանակցել ու իրավունքը, <<http://www.osce.org/odihr/119633>>:

